

אונקלוס

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה: יא וַיִּפְגַּע
 בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם בִּירְבָּא הַשְּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי
 הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מְרֵאשִׁתּוֹ וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא:
 יב וַיַּחֲלֶם וְהִנֵּה סֹלֶם מֵצַב אֲרָצָה וְרֵאשׁוֹ מִגִּיעַ
 הַשְּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וַיִּרְדּוּ בּוֹ:
 יג וְהִנֵּה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 אַבְרָהָם אֲבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה

(י) ונפק יעקב מבאר שבע ואזל לחרן: (יא) וערע באתרא ובת תמן ארי עאל שמשא ונסיב מאבני אתרא ושוי איסדוהי ושכיב באתרא ההוא: (יב) וחלם והא סולמא נעיין בארעא ורישיה מטי עד צית שמיא והא מלאכיא דיי סלקין ונחתין ביה: (יג) והא יקרא דיי מעתד עלוהי ואמר אנא יי אלהיה דאברהם אבוק ואלהיה דיצחק ארעא דאת

ב. כסת (כרית). ג. נעוץ בארץ. ד. עד לב השמים. ה. כבוד.

רש"י

שמפורש צפ' גיד הנשה (חולין 66 ע"ב): כי בא השמש - היה לו לכתוב ויצא השמש וילן שם, כי צא השמש משמע ששקעה לו חמה פתאום שלא צעונתה כדי שילין שם: וישם מראשותיו - עשאן כמין מרוב סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות. התחילו מריצות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח לדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאן הקדוש צרוך הוא אבן אחת, וזהו שנאמר (לעיל פסוק יח) ויקח את האבן אשר שם מראשותיו: וישכב במקום ההוא - לשון מיעוט, באתו מקום שכב אבן י"ד שנים שמש צבית עבר לא שכב צלילה, שהיה עוסק צמורה: (יב) עלים וירדים - עולים תחלה ואחר כך יורדים. מלאכיס שליוהו צרוך אין יוצאים חונה לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חונה לארץ ללוותו: (יג) נצב עליו - לשמרו (במד"ר פ"ד ס"ח ב): ואליהו יצחק - אף על פי שלא מנינו צמקרא שיחד הקדוש צרוך הוא שמו על

(י) ויצא יעקב - על ידי שצטל שרעות צנות כנען צעני יצחק אביו הלך עשו אל ישמעאל, הפסיק הענין צפרשתו של יעקב וכתב (לעיל פסוק ו) וירא עשו פי צרף וגו', ומשגמר חזר לענין הראשון: ויצא - לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה ולמה הזכיר יציאתו, אלא מגיד שיציאת לדיק מן המקום עושה רושם, שצומן שהלדיק צעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, יא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה. וכן וירא מן המקום (רות ב) האמור צנעמי ורות: וירך חרנה - יא ללכת לחרן: (יא) ויפגע במקום - לא הזכיר הכתוב צמיזה מקום אלא צמקום הנזכר צמקום אחר, הוא הר המוריה, שנאמר צו (לעיל כג ד) וירא את המקום מרחק: ויפגע - כמו ופגע פירחו (יהושע טו ז), ופגע פדפדמת (שם יט יא). ורבותינו פירשו לשון תפלה, כמו ואל תפגע פי (ירמיה ז טו). ולמדנו שתקן תפלת ערבית. ושנה הכתוב ולא כתב ויתפלל, ללמדך שקפנה לו הארץ, כמו

מקורי רש"י

וילך חרנה, וכתב ויפגע במקום. כי מטא לחרן, אמר, אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי, כדי יהיב דעתיה למיהדר, קפצה ליה ארעא. מיד ויפגע במקום. ד. עי' שם: כד צלי בעי למיהדר אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה מיד בא השמש. ה. עי' בראשית רבה (פרשה ס"ח ס"י יא): ר' לוי ור"א בשם ר' יוסי בר זימרא אמר, עשאן כמין מרוב ונתן תחת ראשו שהיה מתיירא מן החיות. ז. עי' חולין (צא ע"ב): כתיב ויקח מאבני המקום, וכתב ויקח את האבן. אמר רבי יצחק, מלמד שנתקבצו כל אותן אבנים למקום אחד, וכל אחת ואחת אומרת עלי יניח צדיק זה ראשו. תנא, וכולן נבלעו באחד. ז. עי' בראשית רבה (פרשה סח ס"י יא): וישכב במקום ההוא, רבי יהודה ור' נחמיה. ר' יהודה אמר, כאן שכב, אבל כל י"ד שנה שהיה טמון בבית עבר לא שכב. ור' נחמיה אמר, כאן שכב, אבל כל כ' שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב. ח. עי' שם (ס"י יב): עולים ויורדים בו, עולים אותם שליוו אותו בארץ

א. עי' שם (פרשה סח ס"י ו): ויצא, וכי לא יצא משם אלא הוא, והרי כמה חמרים וכמה גמלים יצאו, ואת אמר ויצא יעקב, רבי (ועירא) עזריה בשם ר' יהודה בר סימון אמר, בזמן שהצדיק בעיר, הוא זיוה הוא הדרה. יצא משם, פנה זיוה פנה הדרה. ודכוותה ותצא מן המקום אשר היתה שמה וגו' (רות א). ותצא, וכי לא יצא מן המקום אלא היא, והרי כמה חמרים כמה גמלים יצאו, ואומר ותצא, רבי עזריה בשם רבי יהודה בר סימון ור' חנין בשם ר' שמואל בר ר' יצחק אמר, כשהצדיק בעיר, הוא זיוה הוא הדרה. יצא משם, פנה זיוה פנה הדרה. ניחא דתמן לא היתה שם אלא אותה הצדקת בלבד, אלא הכא דהוי יצחק ורבקה, רבי עזריה בשם רבי סימון אמר לא דומה זכותו של צדיק אחד לזכותו של שני צדיקים. ב. עי' ברכות (כו ע"ב): יעקב תקן תפלת ערבית, שנאמר ויפגע במקום וילן שם, ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי. ג. ז"ל: ויצא יעקב מבאר שבע

אונקלוס

שְׁכִיב עֲלֶיהָ לָךְ אֲתִנְיָהּ וּלְבִנְךָ:
 (יד) וַיְהוֹן בְּנֶךְ סִגְיָאִין כְּעַפְרָא
 דְּאַרְעָא וַתִּתְקַף לְמַעַרְבָא וּלְמַדְיָנָא
 וּלְצִיפּוּנָא וּלְדְרוּמָא וַיִּתְבְּרוּן
 בְּדִילָךְ כָּל זְרַעֵית אַרְעָא וּבְדִיל
 בְּנֶךְ^ט: (טו) וְהָא מִמְרֵי בְּסַעֲדָךְ
 וְאַטְרִינְךָ בְּכָל אֲתֵרָא דִּי תִתְךָ
 וְאַתִּיבִינְךָ לְאַרְעָא הָדָא אַרְי לֹא
 אֲשַׁבְּקִינְךָ עַד דִּי אַעֲבִיד יַת דְּמַלְלִית
 לָךְ: (טז) וְאִיתְעַר יַעֲקֹב מִשְׁנֵיתָהּ
 וְאָמַר בְּקוּשְׁטָא אִית יִקְרָא דִּי שְׂרִי^{יז}
 בְּאַתְרָא הָדִין וְאַנָּא לֹא הָוִיתִי יָדַע:
 (יח) וַדְּחִיל וְאָמַר מַה דְּחִילוֹ אֲתִרָא
 הָדִין לִית דִּין אֲתֵר הָדִיּוּט אֲלֵהִין
 אֲתִרָא דְרַעְנָא בֵּיה מִן קָדָם יִי

שָׁכַב עָלֶיהָ לָךְ אֲתִנְיָהּ וּלְזֶרְעֶךָ: וְהָיָה
 זֶרְעֶךָ כְּעַפְרַיִם הָאֶרֶץ וּפְרִצְתָּ יָמָה וּקְדָמָה וְצַפְנָה
 וּנְגַבָּה וּנְבָרְכוּ בְךָ כָּל־מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה וּבְזֶרְעֶךָ:
 טו וְהָיָה אֲנֹכִי עִמָּךְ וְשִׁמְרֵתִיךָ בְּכָל־אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ
 וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל־הָאָדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזֹבְךָ עַד
 אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ: טז וַיִּיקֶן
 יַעֲקֹב מִשְׁנֵתוֹ וַיֹּאמֶר אֲבִן יֵשׁ יְהוָה בְּמָקוֹם
 הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי: יז וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה־
 נִוְרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בַּיִת אֱלֹהִים

ו. רבים. ז. ותתחזק למערב למזרח לצפון ולדרום. ח. בניך. ט. ובניך בניך. י. דברי בעזרתך. יא. מקום. יב. באמת, כבוד ה' שורה.

רש"י

ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה: (יז) כי אם בית
 אלהים - אמר רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא,
 הסולם הזה עומד בצאר שצע ואמצע שיפועו מגיע
 כנגד בית המקדש^א, שצאר שצע עומד צדומוה של
 יהודה וירושלים בצפונה בגבול שצין יהודה ובנימין,
 ובית אל היה בצפון של נחלת בנימין בגבול שצין בנימין
 ובין בני יוסף, נמצא סולם שרגליו בצאר שצע וראשו
 בצית אל מגיע אמצע שפועו נגד ירושלים. (ובלפי [ולפי]
 שאמרו רבותינו שאמר הקדוש ברוך הוא לדיק זה צא
 לבית מלוני ויפטר בלא לינהי^ב, ועוד אמרו יעקב קראו
 לירושלים בית אל^ג וזו לוח היא ולא ירושלים, ומהיכן
 למדו לומר כן, אומר אני שנעקר הר המוריה וצא
 לכאן, וזו היא קפיצת הארץ האמורה ששחטת חולין
 (דף ט"ז ע"ב) שצא בית המקדש לקראתו עד בית אל, וזהו

הצדיקים צחייהם לכתוב אלהי פלוני, משום שנאמר (אויב
 טו טו) הן צְקֻדָּשָׁיו לֹא יִמְאִין, כאן ייחד שמו על יצחק,
 לפי שכהו עיניו וכלוא בצית והרי הוא כמת ויזר הרע
 פסק ממנו^ט: ששב עדיה - קיפל הקדוש ברוך הוא
 כל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו שמהא נוחה ליכבש לבניו
 (כארבע אמות שזה מקומו של אדם): (יד) ופרצת - וחזקת, כמו
 וכן יפרץ (שמות ט"ז): (טו) אנכי עמך - לפי שהיה ירא
 מעשו ומלצן: עד אשר אם עשיתי - אם משמש
 בלשון כי: דברתי לך - לנרצך ועליך, מה שהצטחתי
 לאברהם על זרעו לך הצטחתי ולא לעשו, שלא אמרתי
 לו כי יצחק יקרא לך זרע אלא כי יצחק (לעיל ט"ז) ולא
 כל יצחק (מדרש לא ע"א), וכן כל לי ולך ולו ולהם הסמוכים
 אלל דבור משמשים לשון על, וזה יוכיח שהרי עם יעקב
 לא דיצר קודם לכן: (טז) ואנכי לא ידעתי - שאם

מקורי רש"י

ברכיה אמר, הואיל ונתייסם בעיניו כאלו הוא מת, לפי שהיה גנוז
 לתוך הבית ויצר הרע פסק הימנו. י. עי' חולין (צא ע"ב): אשר
 אתה שוכב עליה וגו', מאי רבותיה, אמר רבי יצחק, מלמד שקפלה
 הקב"ה לכל ארץ ישראל והניחה תחת יעקב אבינו, שתהא נוחה
 ליכבש לבניו. יא. עי' בראשית רבה (פרשה ט"ז): ר"א בשם
 ר' יוסי בן זמרא אמר, הסולם הזה עומד בבאר שבע, ושיפועו מגיע
 עד בית המקדש. מ"ט, ויצא יעקב מבאר שבע ויחלוס והנה סולם,
 ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה. א"ר יהודה בר' סימון, הסולם
 הזה עומד בבית המקדש ושיפועו מגיע עד בית אל. יב. עי' לעיל
 הערה ד. יג. עי' פסחים (פח ע"א): יעקב שקראו [להר המוריה]
 בית, שנאמר ויקרא את שם המקום ההוא בית אל.

ישראל, יורדים אלו שליוו אותו בחוצה לארץ. ט. עי' מדרש
 תנחומא (תולדות סי' ז): אתה מוצא, כל מי שנתייסם בעיניו כאלו
 הוא מת. כיצד, אמר רשב"י, אין הקדוש ברוך הוא מיחד שמו על
 הצדיקים בחייהן אלא לאחר מיתתן. שנאמר לקדושים אשר בארץ
 המה וגו' (תהלים טז), אימתי הן קדושים, כשהן קבורים בארץ,
 שכל זמן שהן חיות אין הקדוש ברוך הוא מיחד שמו עליהן. כל כך
 למה, שאין הקדוש ברוך הוא מאמין בהן שלא יטעה אותן היצר
 הרע, וכיון שמתים הקדוש ברוך הוא מיחד שמו עליהן. והרי מצינו
 שיחד הקדוש ברוך הוא שמו על יצחק הצדיק בחייו, שכן הוא
 אומר ליעקב, אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, רבי ברכיה ורבנן.
 רבנן אמרי, רואה את אפרו כאלו הוא צבור על גבי המזבח, ורבי

אונקלוס

וְזֶה שֵׁעַר הַשָּׁמַיִם: יח וַיִּשְׁכֵּם יַעֲקֹב בְּבֹקֶר וַיִּקַּח
 אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׂם מִרְאֵשְׁתּוֹ וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מִצְבֵּה
 וַיִּצַק שָׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ: יט וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם
 הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוּלָם לֹא שֵׁם־הָעִיר לְרֹאשְׁנָה:
 כ וַיֵּדֶר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם־יְהִיָּה אֱלֹהִים עִמָּדִי
 וְשָׁמְרָנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם
 לֶאֱכֹל וּבגֵד לְלַבֵּשׁ: כא וּשְׁבַתִּי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי

וְדִין תִּרְעֵ קָבִיל שְׁמִיא^א:
 (יח) וְאֶקְדִים^י יַעֲקֹב בְּצַפְרָא וְנָסִיב ית
 אֶבְנָא דְשׁוּי אִיסְדוּהִי^י וְשׁוּי יתָה
 קָמָא וְאָרִיק מְשַׁחָא עַל רִישָׁה:
 (יט) וַיִּקְרָא ית שְׁמָא דְאֶתְרָא הַהוּא
 בֵּית אֵל וּבְרַם לֹא שְׁמָא דְקָרְתָא
 מְלַקְדָּמִין: (כ) וְקָיִים יַעֲקֹב קָיִים
 לְמִימְרָא אִם יְהִיא מִימְרָא^י דִּי בְּסַעְדִּי^י
 וַיִּטְרִינְנִי בְּאֹרְחָא הָדָא דְאָנָא אֲזִיל
 וַיִּתֵּן לִי לְחֻמָּא לְמִיכַל וְכֶסֶף לְמַלְבָּשׁ:
 (כא) וְאֶתּוּב בְּשָׁלָם לְבֵית אָבִיא

יג. אין זה מקום הדיוט אלא מקום שרצון בו מלפני ה' וזה שער כנגד השמים. יד. והקדים. טו. כסת (כרית). טז. דבר. יז. בעזרת. רש"י

תרגום מה דחילו אחרתא הדין. דחילו שם דבר הוא, כמו סוכלתנו, וכסו למלצט: וזה שער השמים - מקום תפלה לעלות תפלתם השמימה^י. ומדרשו, שצית המקדש של מעלה מכוון כנגד צית המקדש של מטה^י: (כ) אם יהיה אלהים עמדי - אם ישמור לי הצטות הללו שהצטייחני להיות עמדי, כמו שאמר לי והיה פְּנֵי עֲמָדָי (לעיל פסוק טו)^י: ושמרני - כמו שאמר לי ושמרתיך כָּל הַיָּמִים תְּלַכֶּנּוּ: ונתן לי לחם לאכול - כמו שאמר פי לא תִּעְזָבָה. והמבקש לחם הוא קרוי נְעוּז, שנאמר (תהלים לו כה) וְלֹא רָחִמְתִּי לְדִיק נְעוּז וְזָרְעוּ מְצַקֵּשׁ לְחֶסֶד: (כא) ושבת י - כמו שאמר לי וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל הַבָּיְתָה (לעיל פסוק טו): בשלום - שלם מן החטא, שלא אלמד מדרכי לְצַדִּיק:

ויפגע צמקוס^י. ואם תאמר, כשעזר יעקב על צית המקדש מדוע לא עכזו שם, איהו לא יהיז לציה להתפלל צמקוס שהתפללו אצותיו ומן השמים יעכזוהו, איהו עד חרן אזל, כדאמרינן צפרק גיד הנשה (חולין כג ע"ב), וקרא מוכיח וַיִּלְךְ קָרְנָה (פסוק י), כי מטא לחרן אמר אפשר שעצתי על מקום שהתפללו אצותי ולא התפללתי צו, יהצ דעתיה למהדר וחזר עד צית אל וקפנה לו הארץ. (צית אל לא זה הוא הסמוך לעי אלל לירושלים, ועל שם שהיתה עיר האלהים קראה צית אל, והוא הר המוריה שהתפלל צו אצרהם, והוא השדה שהתפלל צו יצחק, וכן אמרו בגמרא (פסחים פח ע"ב) לְכו וְנַעֲלֶה וְגו' (ישעיה ג א), לא כאצרהם שקראו הר ולא כיצחק שקראו שדה אלל כיעקב שקראו צית אל^י): מזה נורא -

מקורי רש"י

בדרך הוזה, שנאמר ושמרתוך בכל אשר תלך, ושבת בשלום אל בית אבי, והשיבותיך אל האדמה הזאת, ועל הפרנסה לא השיבו. א"ר איסי אף על הפרנסה השיבו, שנאמר כי לא אעזבך, ואין עזיבה אלא פרנסה. המר"א ולא ראיתי צדיק נעזב וגו' (תהלים לו). כ. ע"י הערה הקודמת. כא. ע"י בראשית רבה (פרשה ע ס"ד): רבי אבהו ורבנן רבי אבהו אמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך, מלשון הרע, היך מה דאת אמר (ירמיה ט) וידרכו את לשונם קשתם שקר. ונתן לי לחם לאכול, מגילוי עריות, המד"א (בראשית לט) ולא ידע אתו מאומה כי אם הלחם אשר הוא אוכל, לשון נקי. ושבת בשלום אל בית אבי, משפכות דמים. והיה ה' לי לאלהים, מעבודת כוכבים. רבנן פתרון לה בכל עניינא, אם יהיה אלהים עמדי, ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך, מעבודת כוכבים מגילוי עריות משפכות דמים מלה"ר. אין דרך אלא עבודת כוכבים, כמד"א (עמוס ח) הנשבעים באשמת שומרון ואמרו חי אלהיך דן וחי דרך באר שבע. ואין דרך אלא גילוי עריות, שנאמר (משלי ל) כן דרך אשה מנאפת וגו'. ואין דרך אלא שפכות דמים, שנאמר (שם א) בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם וגו'. ואין דרך אלא לשון הרע, שנא' (בראשית לא) וישמע יעקב את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב.

יד. ע"י לעיל הערה ד. טו. ז"ל: לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב וגו' אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק, אלא לא כאברהם שכתוב בו הר שנאמר אשר יאמר היום בהר ה' יראה, ולא כיצחק שכתוב בו שדה, שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה, אלא כיעקב שקראו בית. שנאמר ויקרא את שם המקום ההוא בית אל. טז. ע"י מדרש שוחר טוב על תהלים (מזמור צא): מכאן אמרו, כי כל מי שהוא מתפלל בירושלים כאילו מתפלל לפני כסא הכבוד, ששער השמים הוא שם ופתח פתוח לשמוע תפלה, שנאמר, וזה שער השמים. יז. ע"י שם (מזמור ל): אמר רב חסדא, לית מילתא פליגא, שבית המקדש של מטה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה. יח. ע"י בראשית רבה (פרשה ע ס"ד): רבי אבהו ור' יונתן, חד אמר מסורסת היא הפרשה, ואחרינא אמר על הסדר נאמרה. מ"ד מסורסת היא הפרשה, שכבר הבטיחו הקב"ה, שנאמר והנה אנכי עמך, והוא אומר אם יהיה אלהים עמדי, אתמהא. מ"ד על הסדר נאמרה, מה אני מקיים אם יהיה אלהים עמדי, אלא כך אמר יעקב, אם יתקיימו לי התנאים שאמר לי להיות עמי ולשמרני אני אקיים את נדרי. יט. ע"י שם (פרשה סט ס"ו): והנה אנכי עמך, ושמרתוך בכל אשר תלך, רבנן אמרי, על הכל השיבו, ועל הפרנסה לא השיבו, אם יהיה אלהים עמדי, אמר לו הנה אנכי עמך ושמרני

אונקלוס

ויהי מימרא דיי לי לאלהא: (כב) ואבנא קמא תהי דאחי פלח עלה קדם יי וכל דתתן לי חד מן עשרא אפרשיניה קדמך: (א) ונטל יעקב רגלוהי ואזל לארעא בני מדינחא: (ב) ונחזא והא בירא בחקלא והא תמן תלתא עדרין דעין רביעין עלה ארי מן בירא התיא משקין עדריא ואבנא רבתא על פומא דבירא: (ג) ומתכנשין תמן כל עדריא ומגנדרין ית אבנא מעל פומא דבירא ומשקין ית עאנא ומתיבין ית אבנא על פומא דבירא לאתרה: (ד) ואמר להון יעקב אחי מנן אתון ואמרו מחרן אנחנא: (ה) ואמר להון הידעתון ית לבן בר נחור ואמרו ידעין: (ו) ואמר להון השלם ליה ואמרו שלם והא רחל ברתיה אתיא עם עאנא: (ז) ואמר הא עוד יומא סגי לא עידן למיכנש יח. דבר. יט. מצבה תהיה, שהיא עובדים עליה לפני ה', וכל שתתן לי, א' מעשר אפרישנו לפניך. א. מזרח.

והיה יהוה לי לאלהים: כב והאבן הזאת אשר-
 שמת לי מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר תתן לי
 עשר אעשרנו לך: שני כט א וישא יעקב רגליו
 וילך ארצה בני-קדם: ב וירא והנה באר בשדה
 והנה שם שלשה עדר-צאן רבצים עליה פי
 מן-הבאר ההוא ישקו העדרים והאבן גדלה
 על-פי הבאר: ג ונאספו-שמה כל-העדרים וגללו
 את-האבן מעל פי הבאר והשקו את-הצאן
 והשיבו את-האבן על-פי הבאר למקמה:
 ד ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו
 מחרן אנחנו: ה ויאמר להם הידעתם את-לבן
 בן-נחור ויאמרו ידענו: ו ויאמר להם השלום לו
 ויאמרו שלום והנה רחל בתו באה עם-הצאן:
 ז ויאמר הן עוד היום גדול לא-עת האסף

רש"י

כך מפורש צנראשית רצה (פ"ע ס"ח ט"ב): (ב) ישקו העדרים - משקים הרועים את העדרים, והמקרא דבר זלשון קנרה: (ג) ונאספו - רגילים היו להאסף, לפי שהיתה האבן גדולה: וגללו - וגוללין ותרגמו ומגנדרין. כל לשון הווה משתנה לדבר זלשון עמיד וזלשון עבר, לפי שכל דבר ההוא תמיד כבר היה ועמיד להיות: והשיבו - תרגומו ומתיבין: (ו) באה עם הצאן - הטעם זאל"ף, ותרגומו אתיא. ורחל זקה (להן פסוק ט), הטעם למעלה צז"ת, ותרגומו אתת. הראשון לשון עושה, והשני לשון עשמה: (ז) הן עוד היום גדול - לפי שראה אותם רוצים כסבור שרוצים לאסוף המקנה הציתה ולא ירעו עוד, אמר להן הן עוד היום

והיה ה' לי לאלהים - שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף, שלא ימנע פסול זורעי, כמו שנאמר השך דצפתי לך (ס"ט), והצטחה זו הצטית לאצרהם שנאמר (לשיל ז' ו) להיות לך לאלהים ולזרעך תתריף. (ורעך מיוחס, שלא ימנע לו שום פסול): (כב) והאבן הזאת - כך מפורש וי"ו זו של והאבן, אם יעשה לי את אלה ואף אני אעשה זאת: והאבן הזאת אשר שמת מצבה וגו' - כתרגומו, אהי פלח עלה קדם ה', וכן עשה זשוכו מפקד ארס כשאמר לו קום עלה בית אל (להן לה א), מה נאמר שם (פסוק יד), וילכ יעקב מצבה וגו' ויסף עליה נסף: כט א וישא יעקב רגליו - משנתצטר בשורה טובה שהוצטת צשמירה נש לכו את רגליו ונעשה קל ללכת,

מקורי רש"י

אבל אני לא תצא ממני פסולת. וכן הוא אומר, וידר יעקב נדר לאמר, וכי עלתה על לב היה יעקב אבינו אומר והיה ה' לי לאלהים, כביכול אם לאו אין לו לאלהים, תלמוד לומר שבתו בשלום אלא בית אבי מכל מקום, ומה תלמוד לומר לי לאלהים, שיחול שמו עלי שלא תצא ממני פסולת מתחלה ועד סוף. כג. ז"ל: וישא יעקב רגליו, א"ר אחא חיי בשרים לב מרפא (משלי יד), כיון שנתבשר בשורה טובה, טעין ליביה ית רגלוהי. הדא אמרה כריסא טענא רגליו.

כב. ע"י ילקוט שמעוני תורה (רמז תתל"ג): שמע ישראל למה נאמר. לפי שנאמר דבר אל בני ישראל, דבר אל בני אברהם ויצחק לא נאמר, אלא בני ישראל, זכה יעקב אבינו שיאמר דבור לבניו, לפי שהיה יעקב מפקד כל ימיו ואמר, אוי לי שמא תצא ממני פסולת כדרך יצא מאבותי, אברהם יצא ממנו ישמעאל, יצחק יצא ממנו עשו, ישמעאל עבר אלילים שנאמר ותרא שרה את בן הגר המצרית. אמר יעקב, אבינו אברהם יצא ממנו ישמעאל, יצחק יצא ממנו עשו

אונקלוס

הַמְקַנָּה הַשְּׂקוּ הַצֵּאן וּלְכוּ רְעוּ: ח וַיֵּאמְרוּ לֹא
 נוּכַל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל-הָעֵדְרִים וְגַלְלוּ אֶת-
 הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וְהַשְּׂקִינוּ הַצֵּאן: ט עוֹדְנוּ
 מִדְּבַר עַמִּים וְרַחֵל | בָּאָה עִם-הַצֵּאן אֲשֶׁר לְאֵבִיהָ
 בִּי רְעָה הוּא: י וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת-
 רַחֵל בֶּת-לָבָן אַחִי אִמּוֹ וְאֶת-צֵאן לָבָן אַחִי
 אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת-הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר
 וַיִּשֶׁק אֶת-צֵאן לָבָן אַחִי אִמּוֹ: יא וַיִּשַׁק יַעֲקֹב
 לְרַחֵל וַיִּשָּׂא אֶת-קְלוֹ וַיִּבְךְּ: יב וַיֵּלֶךְ יַעֲקֹב לְרַחֵל
 בִּי אַחִי אֵבִיהָ הוּא וְכִי בִן-רְבֵקָה הוּא וַתְּרִין

בְּעִיר אֲשֶׁקוּ עֲאָנָא וְאִזְלוּ רְעוּ:
 (ח) וַאֲמָרוּ לֹא נִיכּוּל עַד דִּיתְכַּנְשׁוּן
 כָּל עֵדְרֵיָא וַיִּגְדְּרוּן יַת אֶבְנָא מֵעַל
 פּוּמָא דְבִירָא וַנְשָׁקֵי עֲאָנָא: (ט) עַד
 דְּהוּא מְמַלִּיל עִמְהוֹן וְרַחֵל אֶתְתַּת עִם
 עֲאָנָא דִּי לְאֵבִיהָ אַרְי רְעִיתָא הִיא:
 (י) וַהֲוֵה כַּד חָזָא יַעֲקֹב יַת רַחֵל
 בֶּת לָבָן אַחֻוּהָא דְאִמִּיהָ וַיַּת עֲאָנָא
 דְלָבָן אַחֻוּהָא דְאִמִּיהָ וַקְרִיב יַעֲקֹב
 וַיִּגְדְּר יַת אֶבְנָא מֵעַל פּוּמָא דְבִירָא
 וַאֲשָׁקֵי יַת עֲאָנָא דְלָבָן אַחֻוּהָא
 דְאִמִּיהָ: (יא) וַנְשָׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל
 וְאַרְיִסִי יַת קְלִיָּה וַבְּכָא: (יב) וַחֻוֵי
 יַעֲקֹב לְרַחֵל אַרְי בְּרִי אַחַת אֶבִּוּהָא
 הוּא וְאַרְי בְּר רְבֵקָה הוּא וְרַחֵטַת
 ב. הרי"ם. ג. בן.

רש"י

שצח זידיס ריקניות, אמר, אליעזר עזר חצי חצח היו
 זידיו זומים ונמדיס ומגדנות, ואני אין זידי כלום יי.
 לפי שרדף אליפו בן עשו זמנות חציו אחריו להורגו
 והשיגו, ולפי שגדל אליפו בחיקו של יחזקיה מנשך ידו.
 אמר לו, מה לעשה לנוי של חצח. אמר לו יעקב, טול
 מה שזידיכייט והעני חסוד כמתל: (יב) בי אחי אביה
 הוא - קרוז לחציה, כמו חַנְנִישִׁים חַחִים חַנְנִינוּ (לעיל יג ט).
 ומדרשו, חס לרמאות הוא צח גם חני אחיו זרמאות לא,

גדול, כלומר חס (שכיריס) [שכירי יוס] חחס לא
 שלמתס פעולת היום, וחס הבהמות שלכס חף על פי
 כן לא עת האסף המקנה וגו' יי: (ח) לא נוכח -
 להסקות לפי שהאצן גדולה: וגו' - זה מתורגס
 ויגדורו, לפי שהוא לשון עמיד: (י) ויגש יעקב ויגש -
 כאדם [כזה] שמעזיר חת הפקק מעל פי נלוחית,
 להודיעך שחחו גדוליה: (יא) ויבך - לפי שצפה זרוח
 הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה יי. דצר אחר, לפי

מקורי רש"י

יעקב להורגו, ופגע ביעקב, א"ל אבי צוני להורגך ואני מתירא ממנו
 שלא יקללני, תן לי עצה היאך אקיים דברי אבי ולא יקללני, א"ל
 יעקב טול כל מה שיש לי ואשאר עני ואחשב כמת ונמצאת מקיים
 דברי אביך, מיד נטל כל מה שהיה לו והפשיטו והלך לו. ועי'
 ספר הישר (תולדות), ויקרב אליפו מול יעקב, ויען ויאמר אליו, כה
 וכה צוה לי אבי ועתה לא אעבור על מצותו אשר צוני, וירא יעקב
 כי דבר עשו חזקה אל אליפו בנו, ויגש יעקב ויתחנן לאליפו
 ולאנשים אשר אתו, לאמר הנה כל אשר לי ואשר נתנו לי אבי ואמי
 קח לך ולך מעלי ואל תמיתני, ויהיה לך הדבר הזה אתי לצדקה.
 ויתן ה' את חן יעקב עיני אליפו בן עשו ואנשיו, וישמעו בקול יעקב
 ולא המיתוהו, ויקחו אליפו ואנשיו את כל אשר ליעקב ואת הכסף
 ואת הזהב אשר הוציא עמו מבאר שבע לא השאירו לו דבר וילכו
 מעליו אליפו ואנשיו וישוּבו בארה שבע אל עשו. ל. עי' נדרים
 (סד ע"ב): תניא, ארבעה חשובין כמת, עני, ומצורע, וסומא, ומי
 שאין לו בנים. לא. עי' מגילה (יג ע"ב): ויגד יעקב לרחל כי אחי
 אביה הוא, וכי אחי אביה הוא, והלא בן אחות אביה הוא, אלא אמר
 לה מינסבא לי, אמרה ליה אין, מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת
 ליה. אמר לה אחיו אנא ברמאות, אמרה ליה ומי שרי לצדיקי לסגויי
 ברמיותא, אמר לה אין, עם נבר תתבר ועם עקש תתפל.

כד. עי' בראשית רבה (פרשה ע ס' יא): ויאמר הן עוד וגו', א"ל,
 אם שומרי שכר אתם הן עוד היום גדול, ואם שלכם אתם רועים לא
 עת האסף המקנה. כזה. עי' קהלת רבה (פרשה ט ס' יג): כי לא
 לקלים המרוץ זה יעקב אבינו, אתמול וישא יעקב רגליו, היום כתיב
 ויאסף רגליו אל המטה. ולא לגבורים המלחמה זה יעקב, אתמול
 ויגש יעקב ויגל את האבן, אמר ר' יוחנן, כאדם שמעביר את הפקק
 מעל פי הצלוחית. והיום, וישאו בני ישראל את יעקב אביהם,
 בגופו, ואפי' בגלקטיקא לא היה יכול להטען. כו. עי' בראשית
 רבה (פרשה ע ס' יב): למה בכה, שראה שאינה נכנסת עמו
 לקבורה. הדא היא דהיא אמרה לה, לכן ישכב עמך הלילה. אמרה
 לה, עמך הוא דמיך, עמי לית הוא דמיך. כז. עי' שם: וישא את
 קולו ויבך, למה בכה, אמר, אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה,
 מה כתיב ביה ויקח העבד עשרה גמלים וגו' ואני לא נזם אחד ולא
 צמיד אחד. כח. עי' דברים רבה (פרשה ב ס' כ): כי תוליד בנים
 זש"ה פעולת צדיק לחיים תבואת רשע לחטאת (משלי י), פעולת
 צדיק לחיים, א"ר תנחום זה אליפו שגדל בחיקו של יצחק, ותבואת
 רשע לחטאת, זה עמלק שגדל בחיקו של עשו. כט. עי' בראשית
 רבתי פרשת ויצא: אמרו רבותינו, כיון שראה עשו שנתחתן עם
 ישמעאל ולא נתקיימה מחשבתו, הלך וצוה אחד מבניו לרדוף אחר

אונקלוס

ותגיד לאביה: יג ויהי כשמע לבן את שמע ו
 יעקב בן-אחיתו וירץ לקראתו ויחבק-לו וינשק-לו
 ויביאהו אל-ביתו ויספר ללבן את כל-הדברים
 האלה: יד ויאמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה
 וישב עמו חדש ימים: טו ויאמר לבן ליעקב
 הכי אחי אתה ועבדתני חנם הגידה לי מה-
 משפחתך: טז וללבן שתי בנות שם הגדלה לאה
 ושם הקטנה רחל: יז ועיני לאה רבות ורחל'
 היתה יפת-תאר ויפת מראה: שלישי יח ויאבה
 יעקב את-רחל ויאמר אעבדך שבע שנים
 ד. קרובי. ה. וכי משום שאתה אחי.
 ז. נאות. ז. ונאה.

ותגיד לאביה: יג ויהי כשמע לבן את שמע ו
 יעקב בן-אחיתו וירץ לקראתו ויחבק-לו וינשק-לו
 ויביאהו אל-ביתו ויספר ללבן את כל-הדברים
 האלה: יד ויאמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה
 וישב עמו חדש ימים: טו ויאמר לבן ליעקב
 הכי אחי אתה ועבדתני חנם הגידה לי מה-
 משפחתך: טז וללבן שתי בנות שם הגדלה לאה
 ושם הקטנה רחל: יז ועיני לאה רבות ורחל'
 היתה יפת-תאר ויפת מראה: שלישי יח ויאבה
 יעקב את-רחל ויאמר אעבדך שבע שנים

רש"י

לשון תימה, וכי צעזעל שחסי אתה תעצדני חנם:
 ועבדתני - כמו ותעצדני, וכן כל חיצה שהיא לשון
 עצר הוסיף וי"ו צראשה והיא הופכת המיצה להצא:
 (יז) רבות - שהיתה סצורה לעלות בגורלו של עשו
 וצכתה, שהיו הכל אומרים שני צנים לרצקה ושמי
 צנות ללבן הגדולה לגדול והקטנה לקטן^ט. תאר.
 הוא נורת הפרטוף, לשון יתארהו צפוד^ט (ישעיה מד
 י). קונפא"ש צלע"ו: מראה - הוא זיו קלסתר:
 (יח) אעבדך שבע שנים - הם ימים אחדים שחמרה
 לו חמו ויִשְׁבֵּץ עֲפֹנוּ יָמִים אֲחָדִים (לעיל כ מד), ותדע
 שכן הוא, שהרי כתיב (להלן פסוק כ) ויהיו צעיניו
 פְּיָמִים אֲחָדִים^ט:

ואם אדם כשר הוא גם אני צן רצקה אחותו
 הכשרה^ב: ותגד אביה - לפי שאמה ממה לא
 היה לה להגיד אלא לוי^ג: (יג) וירץ לקראתו -
 כצדור ממון הוא טעון, שהרי עצד הצית צא לכאן
 צעשרה גמלים טעונים^ד: ויחבק - כשלא ראה עמו
 כלום אמר שמא זהוצים הציה והנס צחיקו^ה: וינשק
 לו - אמר שמא מרגליות הציה והס צפילו^ו: ויספר
 לו - שלא צא אלא מתוך אונס אחיו, ושנטלו
 ממונו ממנו^ז: (יד) אך עצמי ובשרי - מעתה אין
 לי לאספק הציתה הואיל ואין צידך כלום, אלא מפני
 קורצה אטפל כך חדש ימים, וכן עשה^ח, ואף זו
 לא לחנם שהיה רועה לאנו: (טו) הכי אחי אתה -

מקורי רש"י

לט. ע"י ע"י בבא בתרא (קכג ע"א): ועיני לאה רכות מאי רכות
 אילימא רכות ממש אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב
 דכתיב מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה, בגנות
 צדיקים דבר הכתוב, אלא א"ר אלעזר, שמתנוחיה ארוכות. רב אמר,
 לעולם רכות ממש, ולא גנאי הוא לה אלא שבח הוא לה, שהיתה
 שומעת על פרשת דרכים בני אדם שהיו אומרים שני בני יש לה
 לרבקה, שתי בנות יש לו ללבן גדולה לגדול וקטנה לקטן. והיתה
 יושבת על פרשת דרכים ומשאלת, גדול מה מעשיו, איש רע הוא
 מלסטם בריות. קטן מה מעשיו, איש תם יושב אוהלים. והיתה בוכה
 עד שנשרו ריסי עיניה. מ. ע"י בראשית רבה (פרשה סו סי' י):
 ועתה בני שמע בקולי וקום ברח לך וישבת עמו ימים אחדים. כתיב
 ויעבוד יעקב ברחל שבע שנים והיו בעיניו כימים אחדים. א"ר
 חנינא בר פזי, נאמר כאן אחדים ונאמר להלן אחדים, מה להלן
 אחדים, שבע שנים, אף אחדים שנאמר כאן, שבע שנים.

לב. ע"י בראשית רבה (פרשה ע סי' יג): ויגד יעקב לרחל כי אחי
 וגו' וכי בן רבקה, אם לרמאות, כי אחי אביה הוא, ואם לצדיק, וכי
 בן רבקה הוא. לג. ע"י שם: ותרץ ותגד לאביה, א"ר יוחנן לעולם
 אין האשה רגילה אלא לבית אמה. אתיביה, והא כתיב ותרץ ותגד
 לאביה, א"ל שמתה אמה, ולמי היה לה להגיד, לא לאביה.
 לד. ע"י שם: ויהי כשמוע לבן וגו', אמר אליעזר פסול הבית היה,
 דכתיב ויקח העבד עשרה גמלים. זה, שהוא אהובו של בית, עאכ"ו.
 לה. ע"י שם: וכיון דלא חמי אפילו אפיסתיקתי, ויחבק לו, אמר,
 דינרים אינון ואינון בחרציה, וכיון דלא אשכח כלום, וינשק לו,
 אמר דלמא מרגליות אינון ואינון בפומיה, וכיון דלא חמא כלום,
 א"ל יעקב מה את סבור, ממון אחית טעין, לא אחית טעין אלא
 מילין, ויספר ללבן. לו. ע"י הערה הקודמת. לו. ע"י הערה לה.
 לח. ע"י שם (סי' יד): וישב עמו חדש ימים. א"ר אמי למדתך תורה
 דרך ארץ עד היכן צריך אדם להטפל בקרוביו, עד חדש ימים.

אונקלוס

בְּרַחֵל בְּתֵךְ הַקְּטָנָה: יט וַיֹּאמֶר לָבֵן טוֹב תַּתִּי
 אֵתָה לְךָ מִתַּתִּי אֵתָה לְאִישׁ אַחֵר שְׂבָה עִמָּדִי:
 כ וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעַת שָׁנִים וַיְהִי בְּעֵינָיו
 כַּיָּמִים אַחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ אֵתָה: כא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
 אֶל־לָבֵן הִבֵּה אֶת־אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ יָמִי וְאִבּוֹאָה
 אֵלַיָּה: כב וַיֹּאסֹף לָבֵן אֶת־כָּל־אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ
 מִשְׁתָּה: כג וַיְהִי בְּעֶרְבַּ וַיִּקַּח אֶת־לֵאָה בָתּוֹ וַיָּבֵא
 אֵתָה אֵלָיו וַיָּבֵא אֵלַיָּה: כד וַיִּתֵּן לָבֵן לָהּ אֶת־זֹלֶפֶה
 שִׁפְחָתוֹ לְלֵאָה בָתּוֹ שִׁפְחָה: כה וַיְהִי בַּבֶּקֶר
 וַהֲגִיָּה הוּא לֵאָה וַיֹּאמֶר אֶל־לָבֵן מַה־זֹּאת עָשִׂיתְ
 לִי הֲלֹא בְּרַחֵל עָבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רַמִּיתָנִי:
 כו וַיֹּאמֶר לָבֵן לֹא־יַעֲשֶׂה בֶן בְּמִקְוָמֶנּוּ לְתַת
 הַצְּעִירָה לְפָנַי הַבְּכִירָה: כז מִלֵּא שִׁבְעַת זֹאת

בְּרַחֵל בְּתֵךְ זְעִירָתָא: (יט) וַיֹּאמֶר
 לָבֵן טוֹב דָּאֲתִן יָתָה לְךָ מִדָּאֲתִן יָתָה
 לְגַבְרָא אוֹחְרָן תִּיב עִמִּי: (כ) וּפְלַח
 יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעַת שָׁנִין וַהֲוֹ
 בְּעֵינֵיהּ כַּיָּמִין זְעִירִין בְּדִרְחִים
 יָתָה: (כא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְלָבֵן הֵב
 ית אִיתְתִּי אֲרִי שְׁלִימוּ יוֹמֵי פוֹלְחָנִי
 וְאֶעוֹל לְוָתָה: (כב) וּכְנַשׁ לָבֵן ית
 כָּל אֲנָשֵׁי אֲתָרָא וְעַבְדֵּי מִשְׁתָּא:
 (כג) וַהֲוֹ בְּרַמְשָׂא וּדְבַר ית לֵאָה
 בְּרַתִּיהּ וְאֶעִיל יָתָה לְוָתִיהּ וְעֵאל
 לְוָתָה: (כד) וַיְהִיב לָבֵן לָהּ ית
 זֹלְפָה אֲמַתִּיהּ לְלֵאָה בְּרַתִּיהּ לְאַמְהוּ:
 (כה) וַהֲוֹ בְּצַפְרָא וְהָא הִיא לֵאָה
 וַיֹּאמֶר לְלָבֵן מַה דָּא עָבַדְתְּ לִי הֲלֹא
 בְּרַחֵל פְּלַחִית עִמָּךְ וְלָמָּה שְׁקַרְתְּ
 בִּי: (כו) וַיֹּאמֶר לָבֵן לֹא יתְעַבִּיד
 כְּדִין בְּאַתְרָנָא לְמַתָּן זְעִירָתָא קָדָם
 רַבְתָּא: (כז) אֲשֵׁלִים שְׁבוּעָתָא דְדָא

ח. שאביא. ט. מועטים. י. עבודתי. יא. שקרת בי. יב. הגדולה.

רש"י

היתה לרא, לפי שמסר יעקב לרחל סימנים וכשראתה
 רחל שמכניסין לו לרא אמרה עכשיו תכלס אחותי,
 עמדה ומסרה לה אותן סימנים^{מב}: (כז) מִלֵּא שִׁבְעַת
 זאת - דְּבֹק הוּא, שהרי נקוד צחטפ (פ"י בש"א), שְׁבִיעַת
 של זאת, והן שבעת ימי המשמה. בגמרא ירושלמית
 צמועד קטן (פ"א ה"ז^{מב}). ואי אפשר לומר שצוּע ממש,
 שאם כן היה צריך לינקד צפת"ס השי"ן (ר"ל קמ"ז).
 ועוד, שצוּע לשון זכר, כדכתיב שְׁבִיעַת תְּקַפֵּר
 לָךְ (דברים טו ט), לפיכך אין משמע שְׁבִיעַת אלא שבעה,
 שטיינ"א צלע"ז:

ברחל בתך הקטנה - כל הסימנים הללו למה, לפי
 שהיה יודע צו שהוא רמאי, אמר לו לעבדך ברחל,
 ושמה תאמר רחל אחרת מן השוק, תלמוד לומר בתך,
 ושמה תאמר אחליף ללאה שמה ואקרא שמה רחל,
 תלמוד לומר הקטנה. ואף על פי כן לא הועיל, שהרי
 רמזהו^{מב}: (כא) מִלֵּאז ימי - שאמרה לי אחי. ועוד
 מלאו ימי, שהרי אני צן פ"ד שנה ואימתי אעמיד י"צ
 שצטיס, וזהו שנאמר ואצוּאה אליה, והלא קל שצקלים
 אינו אומר כן, אלא להוליד תולדות אמר כן^{מב}:
 (כה) ויהי בבקר והנה היא צאה - אצל צלילה לא

מקורי רש"י

מא. ע"י שם (פרשה ע ס"י יז): ויאהב יעקב את רחל, בגין
 דאנא ידע דאנשי מקומך רמאין, לפיכך אני מברר עסקי עמך.
 ויאמר לעבדך ברחל בתך, ברחל, ולא בלאה. בתך, שלא תביא
 אחרת מן השוק ושמה רחל. קטנה, שלא תחליף שמותן זו בזו.
 מב. ע"י שם (ס"י יח): ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי,
 א"ר אייבו אפילו אדם פרוץ אין אומר כלשון הזה, כך היה
 יעקב אומר הבה את אשתי ואבואה אליה, אלא כך א"ל, אמר
 לי הקב"ה שאני מעמיד י"ב שבטים, עכשיו הרי אני כבן שמונים
 וד' שנים, ואם אין אני מעמידן עכשיו, אימתי אני מעמידן,
 לפיכך הוצרך הכתוב לומר ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי.

אונקלוס

ונתן לך אף ית דא בפולחנא דתפלה
 עמי עוד שבע שנין אחרנין:
 (כח) ועבד יעקב כן ואשלים
 שבועתא דדא ויהב ליה ית רחל
 ברתיה ליה לאנתו: (כט) ויהב לכן
 לרחל ברתיה ית בלהה אמתיה לה
 לאמהו: (ל) ועאל אף לות רחל
 ורחים אף ית רחל מלאה ופלה
 עמיה עוד שבע שנין אחרנין:
 (לא) ונזא יי ארי שנואתא לאה
 ויהב לה עידוי" ורחל עקרא:
 (לב) ועדיאת לאה וילידת בר
 וקרת שמיה ראובן ארי אמרת
 ארי גלי קדם" יי עולבני" ארי
 כען ירחמיני בעלי: (לג) ועדיאת
 עוד וילידת בר ואמרת ארי שמיע
 קדם" יי ארי שנואתא אנא ויהב
 לי אף ית דין וקרת שמיה
 שמעון: (לד) ועדיאת עוד וילידת
 בר ואמרת הדא זימנא יתחבר"
 לי בעלי ארי וילידת ליה תלתא
 בנין על כן קרא שמיה לוי:
 (לה) ועדיאת עוד וילידת בר ואמרת

יג. ונתן לה הריון. יד. גלוי לפני. טו. עלבון שלי. טז. לפני. יז. הפעם הזאת יתחבר.

ונתנה לך גם-את-זאת בעבדה אשר תעבד
 עמדי עוד שבע-שנים אחרות: כח ויעש יעקב
 כן וימלא שבע זאת ויתן לו את-רחל בתו לו
 לאשה: כט ויתן לכן לרחל בתו את-בלהה
 שפחתו לה לשפחה: ל ויבא גם אל-רחל ויאהב
 גם-את-רחל מלאה עמו עוד שבע-שנים
 אחרות: לא וירא יהוה כי-שנואה לאה ויפתח
 את-רחמה ורחל עקרה: לב ותהר לאה ותלד
 בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי-ראאה יהוה
 בעיני כי עתה יאהבני אישי: לג ותהר עוד ותלד
 בן ותאמר כי-שמע יהוה כי-שנואה אנכי ויתן
 לי גם-את-זה ותקרא שמו שמעון: לד ותהר
 עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם ילוה אישי
 אלי כי-ילדתי לו שלשה בנים על-כן קרא-
 שמו לוי: לה ותהר עוד ותלד בן ותאמר

רש"י

עליו חלא שזקש להוציאו מן הצור"י: (לד) הפעם
 ידוה אישי - לפי שהאמהות נצילות היו וידעות
 שי"צ שצטים יוצאים מיעקב וד' נשים ישא, אמרה
 מעתה אין לו פתחון פה עלי שהרי נטלתי כל חלקי
 צצנים"י: ע"ב בן - כל מי שנאמר צו על כן מרובה
 צאכלוסין, חוץ מלוי שהארון היה מכלה צהס"י: קרא
 שמו לוי - צכולס כתיב ותקרא, וזה כתב צו קרא, ויש
 מדרש אגדה צאלה הדצרים רבה, ששלח הקדוש צרוך
 הוא צצריאל והצואו לפניו וקרא לו שם זה ונתן לו כ"ד

ונתנה דף - לשון רצים, כמו נרדה ונצלה ונשרפה
 (לעיל י"ג, י"ד) אף זה לשון ונתנה: גם את זאת - מיד
 לאחר שצעת ימי המשחה, ותעצוד לאחר נשואיה:
 (ל) עוד שבע שנים אחרות - אחרות הקישן
 לראשונות, מה ראשונות צאמונה אף האחרונות
 צאמונה, ואף על פי שצרמאות צא עליו"ה:
 (לב) ותקרא שמו ראובן - רצותינו פירשו, אמרה
 ראו מה צין צני לצן חמי, שמכר הצכורה ליעקב וזה
 לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו, ולא עוד שלא ערער

מקורי רש"י

חזו מה כתיב ביה, וישטם עשו את יעקב, וכתוב ויאמר הכי קרא
 שמו יעקב, ויעקבני זה פעמים וגו', ואילו בני, אף על גב דעל
 כרחיה שקליה יוסף לבכירותיה מניה. דכתיב ובחללו יצועי אביו
 נתנה בכורתו לבני יוסף. אפילו הכי לא אקנא ביה, דכתיב וישמע
 ראובן ויצלהו מידם. מז. ע"י לקמן הערה מט. מח. ע"י בראשית
 רבה (פרשה עא ס"ד): ע"כ קרא שמו, בכל מקום שנאמר על כן,
 מרובה באוכלוסין.

מה. ע"י בראשית רבה (פרשה ע ס"ב): א"ר יהודה בר סימון,
 בנוהג שבעולם פועל עושה מלאכה עם בעל הבית שתים ושלש
 שעות באמונה, ובסוף הוא מתעצל במלאכתו. ברם הכא מה
 הראשונות שלימות אף האחרונות שלימות. מה הראשונות באמונה,
 אף האחרונות באמונה. מז. ע"י ברכות (ז ע"ב): ראובן. אמר רבי
 אלעזר, אמרה לאה, ראו מה בין בני לכן חמי, דאילו בן חמי, אף
 על גב דמדעתיה ובניה לבכירותיה, דכתיב וימכר את בכרתו ליעקב,

אונקלוס

הַפַּעַם אֹרְחָה אֶת־יְהוָה עַל־בֶּן קָרְאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה
 וַתַּעֲמֹד מִלְּדָתָּ: ל א וַתֵּרָא רָחֵל בִּי לֹא יִלְדָה
 לְיַעֲקֹב וַתִּקְנֶנָּה רָחֵל בְּאַחֲתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב
 הִבְהִילֵי בָנִים וְאִם־אֵין מִתָּה אָנֹכִי: ב וַיַּחֲרֹאֲף
 יַעֲקֹב בְּרָחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אָנֹכִי אֲשֶׁר־
 מָנַע מִמֶּךָ פְּרִי־בִטְנִי: ג וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמַתִּי בְלָהָה
 בָּא אֵלַיהָ וַתֵּלֶד עַל־בְּרָכִי וְאִבְנָה גַם־אֲנֹכִי מִמֶּנָּה:
 ד וַתִּתֵּן־לָּו וַתִּתֵּן־לָּו אֶת־בְּלָהָה שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיִּבְאֵר
 אֵלַיהָ יַעֲקֹב: ה וַתֵּהָר בְּלָהָה וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן:
 ו וַתֹּאמֶר רָחֵל דָּגְנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקִלְי
 וַיִּתֵּן־לִי בֶן עַל־בֶּן קָרְאָה שְׁמוֹ דָּן: ז וַתֵּהָר עוֹד
 וַתֵּלֶד בְּלָהָה שִׁפְחָתָהּ רָחֵל בֶּן שְׁנֵי לְיַעֲקֹב:

יה. הזאת. יט. לפני. א. והתגבר כעסו. ב. ואמר האם ממני את מבקשת, הלא מלפני ה' תבקשי. ג. אני אגדלו.

רש"י

חיני כאצא, אצא לא היו לו בנים, אני יש לי בנים,
 ממך מנע ולא ממני: (ג) ע"ל ברכי - כתרגומו,
 ואנא ארצי: ואבנה גם אנכי - מהו גם, אמרה לו,
 זקנך אצרהם היו לו בנים מהגר וסגר מתניו כנגד
 שרה. אמר לה, זקנתי הכניסה צרתה לציתה. אמרה
 לו, אם הדבר הזה מעכב הנה אמת: ואבנה גם
 אנכי מומנה - כשרה: (ו) דגני אלהים - דגני
 וחייבני וזכני:

מתנות כהונה, ועל שם שלוהו צמתנות קראו לוי:
 (לה) הפעם אודה - שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש
 לי להודות: ל (א) ותקנא רחל באחתה - קנאה
 צמעשיה הטובים, אמרה אלולי שזדקה ממני לא זכתה
 לבנים: הבה די - וכי כך עשה אצרך לאמך, והלא
 התפלל עליה: (ב) מתה אנכי - מכאן למי שאין לו
 בנים שחשוב כמת: (ב) התחת - וכי צמקומו אני:
 אשר מנע מוכך - את אומרת שאעשה כאצא, אני

מקורי רש"י

שאינו לו בנים חשוב כמת, שנאמר הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי.
 ותניא, ארבעה חשובין כמת: עני, ומצורע, וסומא, ומי שאין לו
 בנים. עני, דכתיב כי מתו כל האנשים. מצורע, דכתיב אל נא תהי
 כמת. וסומא, דכתיב במחשכים הושיבני כמתי עולם. ומי שאין לו
 בנים, דכתיב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי. ג. ע"י בראשית
 רבה (פרשה ע"א ס"ו): ויאמר התחת אלהים אנכי אשר מנע ממך
 פרי בטן, ממך מנע ממני לא מנע. אמרה לו, כך עשה אביך לאמך,
 לא חגר מתניו כנגדה. אמר לה, אבי לא היה לו בנים, אבל אני יש
 לי בנים. אמרה לו וזקניך לא היה לו בנים, וחגר מתניו כנגד שרה,
 אמר לה, יכולה את לעשות כשם שעשתה זקנתי, אמרה לו מה
 עשתה, אמר לה הכניסה צרתה לתוך ביתה. אמרה לו, אם הדבר
 הזה מעכב, הנה אמת בלהה, בא אליה ואבנה גם אנכי. מה זו נבנית
 על ידי צרתה, אף זו נבנית על ידי צרתה. ג. ע"י הערה הקודמת.
 ג. ע"י שם: ותאמר רחל דגני אלהים, דגני וחייבני, דגני וזכני. דגני
 וחייבני, שנאמר ורחל עקרה. דגני וזכני, שנאמר ויתן לי בן.

מט. ע"י שם: ותאמר הפעם אודה את ה', ר' ברכיה בשם ר' לוי,
 לכהן שירד לגורן נתן לו א' כור של מעשר, ולא החזיק לו טובה,
 ואחד נתן לו קומץ של חולין והחזיק לו טובה. אמר ליה, אדוני
 הכהן אני נתתי לך כור, וזה לא נתן לך אלא קומץ ואתה מחזיק לו
 טובה, אמר ליה את מחלקי נתת לי, אבל זה נתן לי משלו לפיכך
 אני מחזיק לו טובה. כך לפי שהיו אמהות סבורות שזו מעמדת
 שלשה וזו מעמדת שלשה, וכיון שילדה לאה בן ד', אמרה הפעם
 אודה את ה'. ג. ע"י שם (ס"ו): ותרא רחל כי לא ילדה וגו'
 ותקנא רחל באחותה. א"ר יצחק, כתיב אל יקנא לבך בחטאים כי
 אם ביראת ה' כל היום (משלי כג) ואת אמרת ותקנא רחל באחותה,
 אלא מלמד שקינאתה במעשיה הטובים. אמרה, אילולי שהיא צדקת
 לא היתה יולדת. ג. ע"י מדרש אגדת בראשית (פרק נב): הבה
 לי בנים. אם תבקש את, אני יולדת. עשה כשם שעשה יצחק אביך
 שהיתה אשתו עקרה, והתפלל עליה, שנאמר ויעתר יצחק (שם כה
 כא). ג. ע"י נדרים (סד ע"ב): אמר רבי יהושע בן לוי, כל אדם

אונקלוס

(ח) וַתֹּאמֶר רַחֵל קְבִיל יְיָ בְּעוֹתֵי בְּאֶתְחַנְנֵנִי בְּצִלוֹתֵי חֲמִידַת דִּיהֵי לִי וְלֹד כְּאֶחָתִי וְאָף אֶתְיַהֵב לִי וְקָרַת שְׁמִיָּה נִפְתָּלִי: (ט) וַחֲזַת לֵאמֹר אָרִי קָמַת מִלְמִילָד וּדְבַרְתָּ יַת זֹלְפָּה אִמְתָּה וַיְהִיבָת יָתָּה לְיַעֲקֹב לְאַנְתּוֹ: (י) וַיִּלְדַּת זֹלְפָּה אִמְתָּא דְלֵאָה לְיַעֲקֹב בָּר: (יא) וַאֲמַרְתָּ לֵאמֹר אִתָּא גַד וְקָרַת יַת שְׁמִיָּה גַד: (יב) וַיִּלְדַּת זֹלְפָּה אִמְתָּא דְלֵאָה בָר תְּנִיין לְיַעֲקֹב: (יג) וַאֲמַרְתָּ לֵאמֹר תּוֹשְׁבַחָא הָיִת לִי אָרִי בְּכֵן יִשְׁבַחֲוּנִי נְשִׂאָה וְקָרַת יַת שְׁמִיָּה אֲשֶׁר: (יד) וְאַזְל רְאוּבֵן בְּיוֹמֵי חֲצַד חִיטִּין וְאַשְׁכַּח יְבִרוּחִין בְּחַקְלָא

ד. קיבל בקשתי ה', בתחינתי בתפילתי נתאוותתי שיהיה לי ילד כאחותי ואף ניתן לי. ה. שבח לי, שכן בשל כך ישבחו אותי הנשים.

רש"י

לָאָה, שְׁכָךְ מִנְהַגְן לִיתָן שְׁפַחַה הַגְּדוּלָה לַגְּדוּלָה וְהַקְטָנָה לַקְטָנָה: (יא) בַּא גַד - זָא מִזֵּל טוֹב, כְּמוֹ גַד גְּדִי וְסוּנֹק לָא (שַׁבַּת סו ע"ג), וְדוּמָה לוֹ הַעֲרִיכִים לְגַד שְׁלֶטָן (ישעיה סה יא). וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה, שְׁנוּלַד מִנְהוּל, כְּמוֹ גְדוּ אֵילָנָא (דניאל ד יא), וְלֹא יִדְעָתִי עַל מָה נִכְתַּב תִּיבְזָה אַחַת. דְּזַר אַחַר, לְמָה נִקְרְאָת תִּיבְזָה אַחַת זָגַד, כְּמוֹ זָגַדְתָּ זִי כְּשִׁזְאָתָא חַל שְׁפַחַתִּי, כְּאִישׁ שְׂבַגַד זָאֲשַׁת נְעוּרִים^{יב}: (יד) בְּיוֹמֵי קִצִּיר חֲטִיבִים - לְהַגִּיד שְׂזַחַן שֶׁל שְׂבַטִים, שַׁעַת הַקִּצִּיר הִיָּה וְלֹא פִשְׁט יָדוּ זָגוּל לְהַצִּיא חֲטִיבִים וְשַׁעוּרִים, אֲלֵא דְזַר הַהִפְקָר שְׁאִין אֲדָם מִקְפִּיד זִוִּי^{יג}: דוֹדָאִים - שִׁיגְלִי, עֵשָׂז הוּא, וְזִלְשׁוֹן יִשְׁמַעֲלָל יִסְמִיין^{יד}:

מקורי רש"י

יותר מהכל. זהו שכתוב בא ג'ד, קרי, וכתוב "בגד" חסר אל"ף, שהרי השעה עומדת בשלמות, והסתלקה ממנו. זהו שכתוב "אחי בגדו כמו נחל", משום שאותו נהר שמשך הסתלק באותה שעה, וכתוב "בגד" חסר אל"ף, ולכן לא זכה בארץ הקדושה והסתלק ממנה. נט. ע"י סנהדרין (צט ע"ב): וילך ראובן בימי קציר חטים, אמר רבא ברבי יצחק אמר רב, מכאן לצדיקים שאין פושטין ידיהן בגזל. וע"י בראשית רבה (פרשה עב סי' ב): וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים. ר' חייא בר אבא אמר, יברוחין. ר' יצחק אמר, שעורין. ר' יהודה בר' סימון אמר, מיישין. בין לדברי אלו ובין לדברי אלו, הכל מודים שלא הביא אלא מן ההפקר. למאן דאמר שעורים, שעורים בימי קציר חטים כשדה של הפקר הן, לפי שכבר כלה הקציר של שעורים. תדע לך, שהלך בשעת הקציר בשעת בכור כל מיני איפוריא ולא הביא אלא דבר שהוא מן המופקר. להודיעך שהיו שמורים מגזל הארץ, ואם כך היו שמורים מגזל הארץ על אחת כמה וכמה שהיו שמורים מכל הגזל. ס. ע"י שם: דודאים בשדה, מאי דודאים, אמר רב יברוחי, לוי אמר

ח וַתֹּאמֶר רַחֵל נְפֹתוּלֵי אֱלֹהִים | נְפֹתְלֹתִי עִם־ אֶחָתִי גַם־יִכְלְתִי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נִפְתָּלִי: ט וַתִּרְאֵ לֵאמֹר כִּי עֲמַדָּה מְלֻדָּת וַתִּקַּח אֶת־זֹלְפָּה שְׁפַחַתָּה וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה: י וַתֵּלֶד זֹלְפָּה שְׁפַחַת לֵאמֹר לְיַעֲקֹב בָּן: יא וַתֹּאמֶר לֵאמֹר בַּא גַד כְּתִיב וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גַד: יב וַתֵּלֶד זֹלְפָּה שְׁפַחַת לֵאמֹר בֵּן שְׁנֵי לְיַעֲקֹב: יג וַתֹּאמֶר לֵאמֹר בְּאֶשְׁרֵי כִי אֲשֶׁרוּנִי בָנוֹת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֲשֶׁר: רביעי יד וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בְּיוֹמֵי קִצִּיר־חֲטִיבִים וַיִּמְצָא דוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה

(ח) נפתולי אלהים - מנחם זן סרוק פירשו זמחצרת קָמִיד פְּתִיל (במדבר יט טו), חצורים מאת המקום נחצרת עס אחותי לזכות לזנים. ואני מפרשו לשון עקש ופְּתִלְפוּל, נחשקשתי והפזרת פזירות ונפתולים הרצה למקום להיות שזה לאחתי: גם יבִלְתִּי - הסכים על ידי. ואונקלוס תרגם לשון תפלה, נפתולי אלהים נפתלתי בקשות החציות לפניו נתקלתי ונחצרתתי כאחתי: נפתלתי - נתקבלה תפלתי. ומדרש אגדה יש רצים זלשון נוטריקון^{יב}: (י) ותלד זלפה - זכולן נאמר הריון חוץ מזלפה, לפי שהימה צחורה מכולן^{יג} ותינוקת זשנים ואין הריון ניכר זה, וכדי לרמות ליעקב נתנה לזן ללאה, שלא יצין שמכניסין לו את

נו. ע"י שם (סי' ח): ותאמר רחל נפתולי אלהים נפתלתי וגו', נופתי פתיתי תליתי אחותי עלי. א"ר יוחנן, ניגפה היה לי לעשות לפני אחותי, אילו שלחתי ואמרתי לו תן דעתך שהן מרמים בך, לא היה פורש. אלא אמרתי, אם אין אני כדאי שיבנה העולם ממני, יבנה מאחותי. ד"א, נפתולי, פיתוליה לא דידי הויין, כלום הלך יעקב אצל לבן אלא בשבילי. ד"א, נופת עצמו לא שלי היא, דברי תורה שנאמר בהם (תהלים יט) ונופת צופים יהיו נאמרים בחלקו של נפתלי. נז. ע"י שם (סי' ט): ותלד זלפה שפחת לאה, בכלום כתיב ותהר, וכאן ותלד, אלא בחורה היתה ולא היתה ניכרת בעיבורה. נח. ע"י זוהר ויחי (רמד ע"ב): א"ר יצחק אלמלא דהוי ג'ד מבני שפחות שעתא קיימא ליה לאשלמא יתיר מכלא הדא הוא דכתיב (בראשית ל) בא ג'ד קרי וכתוב בג'ד חסר אל"ף דהא שעתא קיימא בשלימו ואסתלק מניה הדא הוא דכתיב (איוב ו) אחי בג'דו כמו נחל בגין דהווא נהר דנגיד אסתלק בהאי שעתא וכתוב בג'ד חסר אל"ף ועל דא לא זכה בארעא קדישא ואסתלק מינה. תרגום: אמר רבי יצחק, אלמלא שהיה ג'ד מבני השפחות, השעה עמדה לו להשלים

אונקלוס

וַיבֹא אֹתָם אֶל-לָאָה וַתֹּאמֶר רַחֵל אֶל-לָאָה
 תְּנִינָא לִי מְדוּדָאֵי בְּנֵיךָ: טו וַתֹּאמֶר לָהּ הִמְעַט
 קָחְתְּךָ אֶת-אִישִׁי וּלְקַחַת גַּם אֶת-דּוּדָאֵי בְּנֵי
 וַתֹּאמֶר רַחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמּוֹ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוּדָאֵי
 בְּנֵיךָ: טז וַיבֹא יַעֲקֹב מִן-הַשָּׂדֶה בְּעֶרְבַּי וַתֵּצֵא לָאָה
 לְקִרְאָתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלָי תָּבוֹא כִּי שָׁכַר שְׂכָרְתִּיךָ
 בְּדוּדָאֵי בְּנֵי וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בַּלַּיְלָה הַזֶּה: יז וַיִּשְׁמַע
 אֱלֹהִים אֶל-לָאָה וַתֵּהָר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן חַמִּישִׁי:
 יח וַתֹּאמֶר לָאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר-נָתַתִּי
 שְׂפָחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשְׂשַׁכָּר: יט וַתֵּהָר
 עוֹד לָאָה וַתֵּלֶד בֶּן-שֵׁשִׁי לְיַעֲקֹב: כ וַתֹּאמֶר לָאָה
 זָבַדְנִי אֱלֹהִים | אֹתִי זָבַד טוֹב הַפַּעַם יוֹבְלַנִי אִישִׁי
 כִּי-יִלְדַתִּי לוֹ שְׁשֵׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ זָבְלוֹן:
 כא וְאַחַר יִלְדָה בֵּת וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמָהּ דִּינָה:

ואייתי יתהוון ללאה ואמרה רחל ללאה הבי פעני לי מיברוחי דבריך: (טו) ואמרת לה הזעיר דדברתי ית בעלי ולמיסב אף ית יברוחי דברי ואמרת רחל בכך ישכוב עמיך בליליא חלף יברוחי דבריך: (טז) ואתא יעקב מן מקלא ברמשא ונפקת לאה לקדמוניה ואמרת לותי תיעול ארי מיגר אגרתך ביברוחי דברי ושכיב עמה בליליא הוא: (יז) וקביל יי צלותה דלאה ועדיאת וילידת ליעקב בר חמישאי: (יח) ואמרת לאה יהב יי אגרי דיהבית אמתי לבעלי וקרת שמיה יששכר: (יט) ועדיאת עוד לאה וילידת בר שתיתאי ליעקב: (כ) ואמרת לאה יהב יי תיה לי חולק טב^ב הדא זימנא קי מדוריה דבעלי לותי ארי ילידית ליה שיפתא בנין וקרת ית שמיה זבלון: (כא) ובתר כן ילידת ברפתא וקרת ית שמיה דינה: נ. עתה. ז. שלקחת. ח. תפילתה של לאה.

ט. נתן ה' אותו לי חלק טוב. י. הפעם הזאת תהיה דירת בעלי עימי.

רש"י

אלהים אל לאה - שהיתה מתאוה ומחזרת להרבות שצטטס^כ: (כ) זבד טוב - כתרגומו: יזבצני - לשון בית זבול (מלכס ח' ס יג), הירצריי"ל צלע"ז, בית מדור. מעתה לא תהא עיקר דירתו אלא עמי, שיש לי בניס כנגד כל נשיו: (כא) דינה - פירשו רבותינו שדנה לאה דין בעלמה, אם זה זכר לא תהא רחל אחותי כאחת השפחות, והתפללה עליו ונהפך לנקצה^ט:

(טו) ולקחת גם את דודאי בני - צמניה, ולעשות עוד זאת ליקח גם את דודאי בני, ותרגומו ולמיסב: לבן ישכב עמך הדיעה - שלי היתה שכבת לילה זו, ואני נותנה לך תחת דודאי בניך. ולפי שזולתה צמסכז הצדיק לא זכתה להקצר עמו^א: (טז) שכר שברתיך - נתתי לרחל שכרה: בדיעה הוא - הקדוש צרוך הוא סייעו שינא משם יששכר^ב: (יז) וישמע

מקורי רש"י

מלמד שהקדוש ברוך הוא סייע באותו מעשה. שנאמר יששכר חמור גרם, חמור גרם לו ליששכר. ג. ע"י בראשית רבה (פרשה עב סי' ה): ותצא לאה לקראתו, מלמד שלא הניחה אותו לרחוץ רגליו, ותאמר אלי תבא. א"ר אבהו, צפה הקב"ה שלא היתה כוונתה אלא לשם שמים להעמיד שבטים, לפיכך הוצרך הכתוב לומר וישמע אלהים אל לאה. ד. ע"י ברכות ס ע"א: ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה, מאי ואחר, אמר רב לאחר שדנה לאה דין בעצמה ואמרה שנים עשר שבטים עתידין לצאת מיעקב, ששה יצאו ממני וארבע מן השפחות, הרי עשרה. אם זה זכר, לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות, מיד נהפכה לבת. שנאמר ותקרא את שמה דינה.

סיגלי, רבי יונתן אמר (סיבסוך) [סביסקין]. סא. ע"י בראשית רבה (פרשה עב סי' ג): ותאמר רחל אל לאה תני נא לי מדודאי בניך. המעט קחתך את אישי, הניאת לסבי מן דיקני, תאני ר' שמעון לפי שזולתה בצדיק, לפיכך אינה נכנסת עמו בקבורה. הוא דהיא אמרה לה, לכן ישכב עמך הלילה. אמרה לה, עמך הוא דמין, עמי לית הוא דמין. אמר ר"א זו הפסידה וזו הפסידה זו נשתכרה וזו נשתכרה. לאה הפסידה דודאים ונשתכרה ב' שבטים ובכורה, ורחל נשתכרה דודאים, והפסידה שבטים ובכורה. ר' שמואל בר נחמן אמר, זו הפסידה דודאים ונשתכרה שבטים וקבורה עמו, רחל נשתכרה דודאים והפסידה שבטים וקבורה עמו. סב. ע"י נדה (לא ע"א): אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב וישכב עמה בלילה הוא,

אונקלוס

(כב) וַעֲלֵה דוֹכְרָנָא דְרַחֵל קָדָם יְיָ וְקַבֵּל צְלוֹתָהּ יְיָ וְיִהְיֶה לָּהּ עֵידוּוֹיִם׃
 (כג) וַעֲדִיאַת וַיִּלְדַּת בְּרַ וְאָמְרַת כְּנֶשׁ יְיָ יַת חִיסוּדֵי: (כד) וַקְרַת יַת שְׁמִיָּה יוֹסֵף לְמִימְרַ יוֹסֵף יְיָ לִי בְרַ אוֹחְרָן: (כה) וַהֲוֶה כַּד וַיִּלְדַּת רַחֵל יַת יוֹסֵף וְאָמְרַ יַעֲקֹב לְלֶבֶן שְׁלַחֲנִי וְאִיְהֵן לְאַתְרֵי וּלְאַרְעֵי: (כו) הֵב יַת נְשֵׁי וַיַּת בְּנֵי דֵי פְלֶחִית יַתְךָ בְּהֵן וְאִיזִיל אָרִי אַתָּה יַדְעַת יַת פּוֹלְחָנִי דְפְלַחְתְּךָ: (כז) וְאָמְרַ לִיָּה לְבָן אִם כְּעֻזִּי אֲשַׁכְּחִית רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ נְסִיתִי וּבְרַכֵּנִי יְיָ בְּדִילְךָ׃
 יא. ועלה זכרונה של רחל לפני ה', וקיבל תפילתה ה', ונתן לה הרימן. יב. עתה.

כב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶלְהֵים וַיִּפְתַּח אֶת־רַחֲמָהּ׃ כג וַתֵּהָר וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר אֶסְף אֱלֹהִים אֶת־חַרְפְּתִי׃ כד וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יוֹסֵף יְהוּה לִי בֶן אַחֵר׃ כה וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יִלְדָה רַחֵל אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לֶבֶן שְׁלַחֲנִי וְאֶלְכָּה אֶל־מְקוֹמִי וּלְאַרְצִי׃ כו תִּנָּה אֶת־נַשְׂי וְאֶת־יְלָדֵי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּי אֶתְךָ בְּהֵן וְאֶלְכָּה כִּי אַתָּה יַדְעַת אֶת־עֲבַדְתִּי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ׃ כז וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְבָן אִם־נָא מִצְאִיתִי חַן בְּעֵינֶיךָ נַחֲשֵׂתִי וַיְבָרְכֵנִי יְהוּה בְּגִלְגָּל׃ חמישי

רש"י

זנבואה שאין יעקב עתיד להעמיד אלא שנים עשר שבטים, אמרה יהי רצון שאותו שהוא עתיד להעמיד יהא ממני, לכך לא התפללה אלא על בן אחר: (כג) באשר ילדה רחל את יוסף - משולד שטנו של עשו, שנאמר (עובדיה ח יט) וְהָיָה צִית יַעֲקֹב אִשׁ וַיִּצִית יוֹסֵף לְהַצֵּה וַיִּצִית עֶשָׂו לְקַטֵּל, אש צלה להציה אינו שולט למרחוק, משולד יוסף צטט יעקב צהקדוש צרוך הוא ורצה לשו"ב: (כד) תנדה את נשי וגו' - איני רוצה לנאח כי אס צרשות: (כז) נחשתי - מנחש הייתי, נסיתי צנחוש שלי שעל ידך צאה לי צרכה. כשבאת לכאן לא היו לי צנים, שנאמר (לעיל כט ו) וְהָיָה רַחֵל צְפוּ צָפָה עִם הַצֹּאן, אפשר יש לו צנים והוא שולט צמו אכל הרועים, ועכשיו היו לו צנים שנאמר (להלן לב א) וַיִּשְׁמַע אֶת דְּבָרֵי צִנֵּי לְבָן עַ׃

(כב) ויזכר אלהים את רחל - זכר לה שמסרה סימניה לאחותה, ושחיתה מצרה שלא תעלה בגורלו של עשו שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה צנים, ואף עשו הרשע כך עלה צלצו כששמע שאין לה צנים. הוא שייסד הפייט, האדמון כצט שלא חלה, לצב לקחתה לו ונתצלה (בפייט ליום א' דר"ה שמחית ד"ה אבן חוג) ס׃
 (כג) אסף - הכניסה צמקוס שלא תראה, וכן אסף חרפתינו (ישעיה ד א), ולא יאסף הצִיטה (שמות ט יט), אסףו גִּנְהָס (יואל ד טו), וירמך לא יאסף (ישעיה ס כ) לא יטמן. חרפתי. שהייתי לחרפה שאני עקרה, והיו אומרים עלי שאעלה לחלקו של עשו הרשע. ואגדה, כל זמן שאין לאשה בן אין לה צמי לתלות סרחונה, משיש לה בן תולה צו, מי שצר כלי זה, צנך, מי אכל תאנים אלו, צנךס׃ (כד) יסף ה' לי בן אחר - יודעת היטה

מקורי רש"י

בראשית רבה (פרשה עב ס"ו ו): א"ר חנינא בן פזי אמהות נביאות היו ורחל מן האמהות יוסף ה' לי בנים, אחרים אין כתיב כאן אלא בן אחר, אמרה עוד אחד הוא עתיד להעמיד, הלואי יהיה ממני. אמר ר' חנינא נתכנסו כל האמהות ואמרו דיינו זכרים תפקוד עוד זאת. ע. ע"ב ב"ב (קכג ע"ב): בעא מיניה ר' חלבו מר' שמואל בר נחמני, כתיב והיה כאשר ילדה רחל את יוסף וגו', מאי שנא כי אתיליד יוסף, אמר ליה, ראה יעקב אבינו שאין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף, שנאמר והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'. עא. ע"י מדרש תנחומא (שמות ס"ו טז): שני בני אדם קבלו שני צדיקים ונתברכו בשבילן ולא היה להם בנים מתחלה, ומשנכנסו לבתיהם נתן להם הקב"ה בנים, לבן ויתרו. לבן, אפשר היה לו בן והיתה בתו רועה את צאנו, אלא שלא היו לו בנים. משנכנס יעקב לביתו, נתברך בנכסים ובבנים. דכתיב, נחשתי ויברכני ה' בגללך (בראשית ל), וכתיב וישמע את דברי בני לבן.

סה. ע"י בראשית רבה (פרשה עג ס"ד): ויזכור אלהים את רחל. מה זכירה זכר לה, שתיתתה לאחותה בשעה שהיו נותנין לו את לאה. היתה יודעת ושותקת. סו. ע"י פרשת לך לך הערה נו. סז. ע"י מדרש תנחומא ויצא (ס"ז כ): כיון שילדה לאה ליעקב, היתה רחל מצירה, לומר שמא יטלנה עשו מאחר שלא הולדתי בן, וכיון שילדה ליוסף אמרה אסף אלהים את חרפתי, ואין חרפה אלא ערלה, שנאמר כי חרפה היא לנו (בראשית לד יד). סח. ע"י בראשית רבה (פרשה עג ס"ה ה): ותהר ותלד בן ותאמר אסף אלהים את חרפתי, א"ר לוי בר זכריה, עד שלא תלד האשה, הסרחון נתלה בה. לאחר שתלד, תלוי בבנה, מאן אכל הדא מקמתא, ברך, מאן תבר הדא מקמתא, אלא ברך. סט. ע"י ירושלמי ברכות (פרק ט הלכה ג): אמר רבי יהודה בן פזי בשם רבי ינאי אמנו רחל מנביאות הראשונות היתה. אמרה עוד אחר יהיה ממני. הדא הוא דכתיב יוסף ה' לי בן אחר. בנים אחרים לא אמרה. אלא עוד אחר יהי ממני. וע"י

אונקלוס

כח וַיֹּאמֶר נִקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאַתָּנָה: כט וַיֹּאמֶר
 אֱלֹו אַתָּה יִדְעָתָ אֵת אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ וְאַתָּה
 אֲשֶׁר־הָיָה מִקְנֶךָ אִתִּי: ל כִּי מֵעַט אֲשֶׁר־הָיָה לְךָ
 לִפְנֵי וַיִּפְרָץ לָרֹב וַיִּבְרַךְ יְהוָה אֶתְךָ לְרַגְלֵי וְעַתָּה
 מָתִי אַעֲשֶׂה גַם־אֲנֹכִי לְבֵיתִי: לא וַיֹּאמֶר מָה
 אֶתֶּן־לְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא־תִתֶּן־לִי מֵאוֹמָה אִם־
 תַּעֲשֶׂה־לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אֲשׁוּבָה אֶרְעָה צֹאנְךָ
 אֲשֶׁמֶר: לב אַעֲבֹר בְּכָל־צֹאנְךָ הַיּוֹם הַסֵּר מִשָּׁם
 כָּל־שֶׂה | נֶקֶד וְטָלוּא וְכָל־שֶׂה־חֹום בְּפִשְׁשִׁים
 וְטָלוּא וְנֶקֶד בְּעֵזִים וְהָיָה שְׂכָרִי: לג וְעַתָּה בִּי
 צִדְקָתִי בַיּוֹם מֵחֵר כִּי־תָבֹא עַל־שְׂכָרִי לִפְנֵיךָ כָּל־
 אֲשֶׁר־אֵינְנִי נֶקֶד וְטָלוּא בְּעֵזִים וְחֹום בְּפִשְׁשִׁים
 גָּנוּב הוּא אִתִּי: לד וַיֹּאמֶר לָבֵן הֵן לֹו יְהִי כְדַבְּרְךָ:
 לה וַיָּסֶר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַתִּישִׁים הָעֵקֶדִים
 וְהַפְּלָאִים וְאֵת כָּל־הָעֵזִים הַנִּקְדוֹת וְהַפְּלָאִת כָּל־
 אֲשֶׁר־לָבֵן בָּו וְכָל־חֹום בְּפִשְׁשִׁים וַיִּתֵּן בְּיַד־בְּנָו:

(כח) וַאֲמַר פְּרִישׁ אֲגַרְךָ עָלַי וְאַתָּן:
 (כט) וַאֲמַר לִיה אֵת יִדְעַת יִת
 דְּפִלְחִתִּיךָ וַיִּת דְּהוּה בְּעִירְךָ עֲמִי:
 (ל) אֲרִי זְעִיר דִּי הוּה לְךָ קְדָמִי
 וַתְּקִיף לְסָגִי וּבְרִיךְ יִי יִתְךָ בְּדִילִי
 וַכַּעַן אִימְתִי אַעֲבִיד אִף אָנָּה לְבֵיתִי:
 (לא) וַאֲמַר מָה אֶתָּן לְךָ וַאֲמַר יַעֲקֹב
 לֹא תִתֵּן לִי מִדְּעַם אִם תַּעֲבִיד לִי
 פִּתְגָמָא הַדִּין אֲתוּב אֶרְעִי עֲנָךְ אֶטֶר:
 (לב) אַעֲיַבֵּר בְּכָל עֲנָךְ יוֹמָא דִּין הַעֲדִי
 מִתְּמָן כָּל אִימֶר נְמוֹר וְרִקוּעַ וְכָל
 אִימֶר שְׁחֹום בְּאִמְרֵא וְרִקוּעַ וְנְמוֹר
 בְּעִזִּיָּא וַיְהִי אֲגָרִי: (לג) וְתַסְהֵד בִּי
 זְכוּתִי בִּיּוֹמָא דְּמִחָר אֲרִי תִיעוּל
 עַל אֲגָרִי קְדָמְךָ כָּל דְּלִיתוּהִי נְמוֹר
 וְרִקוּעַ בְּעִזִּיָּא וְשְׁחֹום בְּאִמְרֵא
 גְּנִיבָא הוּא עֲמִי: (לד) וַאֲמַר לָבֵן
 בְּרַם לֹוִי יְהִי כְּפִתְגָמְךָ: (לה) וְאַעֲדִי
 בִּיּוֹמָא הַהוּא יִת תִּישִׁא רְגוּלֵא
 וְרִקוּעֵא וַיִּת כָּל עִזִּיָּא נְמוֹרְתָא
 וְרִקוּעֵתָא כָּל דִּי חֲנוּר בֵּיה וְכָל
 דְּשְׁחֹום בְּאִמְרֵא וַיְהִי בְּיַד בְּנוּהִי:

יג. פרש. יד. ותעיד עלי צדקתי.

רש"י

ושחומים זכשזים יהיו שלי, ואותן שיסגן עכשיו הפרש
 מהם והפקידם ציד צניך, שלא תאמר לי על הנולדים
 מעתה אלו היו שם מתחלה. ועוד, שלא תאמר לי על
 ידי הזכרים שהן נקודים וטלואים תלדנה הנקבות
 דוגמתן מכאן ואילך: (לג) וענתה בי וגו' - אם
 תחשדני שאני נוטל משלך כלום תענה צי נדקתי, כי
 תבוא נדקתי ותעיד על שכרי לפניך שלא תמצא צעדרי
 כי אם נקודים וטלואים, וכל שתמצא בהן שאינו נקוד
 או טלוא או חום צידוע שגנזתיו לך וצגניצה הוא שרוי
 אללי: (לד) הן - לשון קבלת דברים: לו יהי כדברך -
 הלואי שתפוזן צכך: (לה) ויסר - לזן ציום ההוא את
 התישים. עזים זכרים: כז אשר לבן בו - כל אשר
 היתה צו חצרצורות לצנות: ויתן - לזן ציד צניו:

(כח) נקבה שכרך - כתרנומו, פריש אגרך:
 (כט) ואת אשר היה מקנך אתי - את חשבון מיעוט
 מקנך שבה לידי מתחלה כמה היו: (ל) ארגאי - עם
 רגלי, בשביל ציאת רגלי צאת אללך הצרכה, כמו קעם
 אֲשֶׁר צְרָגְלִיךָ (שמות יא ט), לָעַם אֲשֶׁר צְרָגְלִי (שופטים ט ה),
 הצאים עמי (צ"ר עג ט): גם אנכי לביתי - לצורך ביתי,
 עכשיו אין עושין לצרכי אלל בני ונריך אני להיות עושה
 גם אני עמהם לסמכן, וזהו גם: (לב) נקד - מנומר
 צחצרצורות דקות כמו נקודות, פונטר"א צלע"ו:
 טלוא - לשון טלואים, חצרצורות רחצות: חום - שחום
 דומה לחדום, רש"ו צלע"ו, לשון משנה (צ"צ פג ע"ב)
 שחמתית ונמצאת לצנה לענין הצבואה: ויהי שכרי -
 אותן שולדו מכאן ולהצא נקודים וטלואים צעזים

אונקלוס

(לו) וְשׁוּי מִהֲלֵךְ תִּלְתָּא יוֹמִין בִּינׁוּהִי
 וּבִין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רְעִי ית עֲנָא דְלִבָּן
 דְּאִישׁתָּאֲרָא: (לז) וּנְסִיב לִיָּה יַעֲקֹב
 חוּטְרִין דְּלִבָּן רְטִיבִין וּדְלוּז וּדְדִלׁוּב
 וְקִלְיָף בְּהֵן קִלְפִין חִינְרִין קִילוּף
 חִינְרִי דִי עַל חוּטְרִיא: (לח) וְדַעִין
 ית חוּטְרִיא דִי קִלְיָף בְּרַהֲטִיא אֲתַר
 בֵּית שְׁקִיאָא דְּמִיא אֲתַרִּי דְּאֲתָן
 עֲנָא לְמַשְׁתִּי לְקַבְּלֵהֶן דְּעֲנָא וּמַתִּיחְמָן
 בְּמִיתִיהוּן לְמַשְׁתִּי: (לט) וְאֲתִיחְמָא
 עֲנָא בְּחוּטְרִיא וּלְיִדֵן עֲנָא רְגוּלִין
 גְּמוּרִין וְרִקוּעִין: (מ) וְאִמְרִיא אֲפְרִישׁ
 יַעֲקֹב וַיְהִי בְּרִישׁ עֲנָא כָּל דְּרִגוּל
 וְכָל דְּשָׁחוּם בְּעֲנָא דְּלִבָּן וְשׁוּי לִיָּה
 עֲדָרִין בְּלַחֲדוּהִי וְלֹא עֲרִיבִינוּן עִם
 עֲנָא דְּלִבָּן: (מא) וַהֲוִי בְּכָל עֵידֵן
 דְּמַתִּיחְמָן עֲנָא מְבִכִירִיא וְשׁוּי יַעֲקֹב
 ית חוּטְרִיא לְעֵינֵי עֲנָא בְּרַהֲטִיא

טו. מקום בית השקייא. טז. מקום. יז. בראש. יח. ערבם עם. יט. עת.

רש"י

וגו' - הזמנה רואה את המקלות והיא נרתעת
 לאחוריה והזכר רוצעה ויולדת כיוצא בו. רבי הושעיא
 אומר, המים נעשין זרע צמעהין ולא היו צריכות
 לזכר, וזהו ויחמנה וגו' ^ב: (לט) א"ל המקלות -
 אל מראות המקלות ^ג: עקדים - משונים במקום
 עקידתם, הם קרסולי ידיהם ורגליהם: (מ) והבשבים
 הפריד יעקב - הנולדים עקודים נקודים הבדיל
 והפריש לעמנו ועשה אותן עדר עדר לצדו, והולך
 אותו העדר העקוד לפני האן, לפני האן ההולכות
 אחריהם נופות אליהם, זה שאמר ויתן פני האן
 אל עקוד, שהיו פני האן אל העקודים ואל כל חוס
 שמאל צלחן לצן: וישת לו עדרים - כמו שפירשתי:
 (מא) המקשרות - כתרגומו הצכירות, ואין לו עד
 במקרא. ומנחם חזרו עם חֲמִיתֵפֶל בְּקֶשְׁרִים (שמואל ב' טו
 נא), וְהִי הַקֶּשֶׁר חֲפֵץ (שם שם יב), אותן המתקשרות יחד
 למהר עיצורן:

מקורי רש"י

ודלף, כך היה אבינו יעקב נותן את המקלות בשקתות המים,
 והיתה בהמה באה לשותות, ורואה את המקלות ונרתעת לאחוריה,
 והזכר רוצעה, והיתה יולדת כיוצא בו. א"ר הושעיה, נעשו המים
 זרע בתוך מעיהם ולא היו חסירות אלא צורת הולד. עד. ע"י
 הערה הקודמת.

לו וַיִּשֶׁם דְּרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוּ וּבֵין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב
 רָעָה אֶת־צֹאן לָבָן הַגּוֹתְרֹת: לו וַיִּקְחֵהֶן יַעֲקֹב
 מִקָּל לְבָנָה לַח וְלוֹז וְעֶרְמוֹן וַיַּפְצֵל בֵּהֶן פְּצָלוֹת
 לְבָנוֹת מִחֹשֶׁף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל־הַמְּקָלוֹת: לח וַיַּצַּג
 אֶת־הַמְּקָלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֹהֲטִים בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם
 אֲשֶׁר תְּבֹאֵן הַצֹּאן לְשִׁתוֹת לְנֹכַח הַצֹּאן וַיַּחֲמִנָהּ
 בְּבֹאֵן לְשִׁתוֹת: לט וַיַּחֲמוּ הַצֹּאן אֶל־הַמְּקָלוֹת
 וַתִּלְדֵּן הַצֹּאן עֲקָדִים נְקָדִים וּטְלָאִים: מ וְהַבְּשָׂבִים
 הִפְרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן פְּנֵי הַצֹּאן אֶל־עֵקֶד וְכָל־חֹם
 בְּצֹאן לָבָן וַיִּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבָדוֹ וְלֹא שָׁתַם
 עַל־צֹאן לָבָן: מא וְהָיָה בְּכָל־יַחַם הַצֹּאן הַמְּקָשְׁרוֹת
 וַיִּשֶׁם יַעֲקֹב אֶת־הַמְּקָלוֹת לְעֵינֵי הַצֹּאן בְּרֹהֲטִים

(לו) הגותרת - הרעועות שבהן, הסולות והעקרות
 שאינן אלא שירים אותן מסר לו ^ב: (לז) מק"ל לבנה -
 עץ הוא ושמו לבנה, כמה דתימא (הושע ד יג) פֶּסֶת
 חֲלוֹן וְלִצְנָה. ואומר אני, הוא שקורין טרינצלא צלע"ז
 שהוא לצן: דח - כשהוא רטוב: ודוז - ועוד לקח
 מקל לזו, עץ שגדלון בו אגוזים דקים קולדר"י צלע"ז:
 וערמון - קשטני"ר צלע"ז: פצלות - קלופים
 קלופים, שהיה עושהו מנומר: מחשף האבן - גלוי
 לזון של מקל. כשהיה קולפו היה נראה ונגלה לזון
 שלו במקום הקילוף: (לח) ויצג - תרגומו ודעין, לשון
 תחיבה ונעילה הוא צלשון ארמי, והרצה יש בתלמוד,
 דלח ושלפה (שם כ ע"ב), דן ציה מידי (חולין נג ע"ב),
 דלח כמו דעצה אלא שמקצר את לשונו: ברהטים -
 צמרונות המים בצריכות העשויות צאריך להשקות שם
 האן: אשר תבאן וגו' - צרהטים אשר תבאנה
 האן לשמות שם הציג המקלות לנכח האן: ויחמנה

עב. ע"י בראשית רבה (פרשה עג סי' ט): עשרת מונים י' פעמים
 י' דאין מנין פחות מעשרה וישם דרך שלשת ימים וגו'. ויעקב
 רועה את צאן לבן הנותרות, ריש לקיש אמר נותרות מנהון בישין
 מנהון עקרן, מנהון קוורין, נותרת כתיב. עג. ע"י שם (סי'
 י): ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולזו וערמון חוטר חיור דלזו

אונקלוס

לִיחְמֶנָה בַּמְקָלוֹת: מֵב וּבְהַעֲטִיף הַצֵּאֵן לֹא יִשְׂיִים
 וְהָיָה הָעֵטָפִים לְלֶבֶן וְהַקְּשָׁרִים לְיַעֲקֹב: מֵג וַיִּפְרֹץ
 הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וַיְהִי לוֹ צֵאֵן רַבּוֹת וּשְׂפָחוֹת
 וְעִבְדִים וּגְמָלִים וְחֲמָרִים: לֹא א וַיִּשְׁמַע אֶת־
 דְּבָרֵי בְנֵי־לֶבֶן לְאֹמֵר לְקַח יַעֲקֹב אֶת פְּלִאֲשֹׁר
 לְאֶבְיָנוּ וּמֵאֲשֵׁר לְאֶבְיָנוּ עָשָׂה אֵת פְּלִי־הַכְּבֹד
 הַזֶּה: ב וַיֵּרָא יַעֲקֹב אֶת־פְּנֵי לֶבֶן וְהִנֵּה אֵינְנִי
 עֹמֵן כְּתַמּוֹל שְׁלֹשׁוֹם: ג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל־
 יַעֲקֹב שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וְלִמְוֹלְדֹתֶיךָ וְאֵתִּיהָ
 עֲמֹד: ד וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה
 הַשֹּׁדֶה אֶל־צֵאֲנֹו: ה וַיֹּאמֶר לָהֶן רְאֵה אֲנֹכִי אֶת־
 פְּנֵי אֲבִיכֶן כִּי־אֵינְנִי אֵלֵי כְּתַמּוֹל שְׁלֹשׁוֹם וְאֵלֵהִי
 אֲבִי הָיָה עִמָּדִי: ו וְאֵתְנָה יַדְעֲתֶן כִּי בְּכָל־כַּחֲזִי
 עֲבַדְתִּי אֶת־אֲבִיכֶן: ז וְאֲבִיכֶן הִתֵּל בִּי וְהִחֲלַף

לִיחְמוֹתֶהֶן בְּחוּטְרִיא: (מב) וּבְלִקְשׁוֹתֵי עֵנָא לֹא מְשׁוּי
 וְהוֹאָה לְקִשְׂיָא^ב לְלֶבֶן וּבְכִירִיא^ב
 לְיַעֲקֹב: (מג) וְחֲקִיף^ב גְּבָרָא לְחֻדָּא
 לְחֻדָּא וְהוּוּ לִיהָ עֵאֵן סְגִיאֵן וְאִמְהָן
 וְעִבְדִין וְגְמָלִין וְחֲמָרִין: (א) וּשְׁמַע
 ית פְּתָגְמֵי בְנֵי לֶבֶן דְּאִמְרִין^א נְסִיב
 יַעֲקֹב ית כָּל דֵּי לְאֶבְוֹנָא וּמְדֵי
 לְאֶבְוֹנָא קְנָאֵי ית כָּל נְכֻסָּא הָאֵלִין:
 (ב) וְחֻזָּא יַעֲקֹב ית סְבָרֵי אִפִּי לֶבֶן
 וְהָא לִיתְנִין עֲמִיהָ כְּמֵאִתְמָלִי
 וּמְדַקְדְּמוּהִי: (ג) וַאֲמַר יִי לְיַעֲקֹב
 תוּב לְאַרְעֵי אֲבֹהֶתְךָ וְלִילְדוֹתְךָ וַיְהִי
 מִימְרֵי בְּסַעְדְךָ: (ד) וּשְׁלַח יַעֲקֹב
 וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה לְחַקְלָא לְוֹת
 עֲנִיָּה: (ה) וַאֲמַר לָהֶן חֲזִי אֲנָא ית
 סְבָרֵי אִפִּי אֲבֹוֹכֶן אֲרִי לִיתְנֹון עֲמִי
 כְּמֵאִתְמָלִי וּמְדַקְדְּמוּהִי וְאֵלֵהִי
 דְּאֲבָא הָוָה בְּסַעְדֵי: (ו) וְאֵתְנֹון
 יַדְעֲתִין אֲרִי בְּכָל חִילֵי פְלַחִית ית
 אֲבֹוֹכֶן: (ז) וְאֲבֹוֹכֶן שְׁקָרֵי בִי וְאִשְׁנֵי

ב. ובהתאחר (גולדו באיחור). כא. אלו שגולדו מאוחר. כב. הבכורות, אלו שגולדו מוקדם יותר. כג. והתחזק. א. שאומרים. ב. קנה. ג. סבר. ד. ולפני כן. ה. דברי בעורתך. ו. סבר. ז. עמי. ח. ומלפני כן. ט. בעזרת. י. שיקר.

רש"י

(ג) שוב אל ארץ אבותיך - ושם אהיה עמך, אבל צעודך מחוצר לטמא אי אפשר להשרות שכינתי עליך: (ד) ויקרא רחל ורעה - לרחל תחלה ואחר כך לרעה, שהיא הימה עקרת הצית, שצבצלה מזדווג יעקב עם לבן, ואף צנייה של לאה מודים דצבר, שהרי צועז וצית דינו משצט יהודה אומרים פְּרָחַל וּכְלָחָה חֲשֵׁר פְּנֵי טְפִיָּהֶם וגו' (רות ד יא), הקדימו רחל ללאה: ע

(מב) ובהעטיפה - לשון איחור, כתרנומו צלקישות. ומנחס חצרו עם המְחַלְלוֹת והמְעַטְפוֹת (ישעיה ג כב), לשון עטיפת כסות, כלומר מתעטפות צעורן ונמרן ואינן מתאוות להתייחס על ידי הזכרים: (מג) צאן רבות - פרות ורבות משאר כֹּלֵי^ע: ושפחות ועבדים - מכר לאנו צדמים יקרים ולקח לו כל אלה: (א) עשה - כנס, כמו ויעש סִיל וַיָּן אֶת עַמְלֶק (שמאל א יד מח):

מקורי רש"י

ברוך הוא גגלה עליו, כיון שפירש ממנו גגלה עליו, מנין א"ר אלעזר בן פדת משום רבי יוסי בן זמרה שנאמר (בראשית יג) וה' אמר אל אברם אימתי אחרי הפרד לוט מעמו, וכן יעקב כל זמן שהיה בבית לבן לא היה הרבור גגלה עליו, אף על פי שהבטיח ואמר לו הנה אנכי עמך אמר הקדוש ברוך הוא איני יכול לטמא את כבודי בבית לבן הרשע אלא מה אני עושה משעה שהוא פורש ממנו אני מקיים את דברי ואהיה עמו, והיה יעקב מהרהר בלבו ואומר לא כך אמר לי כי לא אעזבך, א"ל הקדוש ברוך הוא מבקש את שאהיה עמך צא מבית לבן ושוב אל ארץ אבותיך. עח. ע' רות זוטא (פרשה ד סי' יג): כרחל וכלאה, אמר רבי יצחק רחל היתה עקרת של בית, לפיכך הוא עושה את רחל עיקר.

עה. ע' תנחומא (ויצא פרק כד): צאנו של אבינו יעקב משונה היה מצאנו של לבן. והיה לו מקנה הרבה אין כתיב כאן, אלא והיה לו צאן רבות, שהיו פרות ורבות. והיו אומות העולם באין ונותנין ליעקב כסף וזהב בשביל ליקח ממנו צאנו. עז. ע' הערה הקודמת. עז. ע' מדרש תנחומא (ויצא סי' י): ויאמר אלהים אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך. ילמדנו רבינו נר שיש עליו צורת עבודת כו"ם מהו שידליק ישראל ממנו את הנר כך שנו רבותינו נר שיש עליו צורת עבודת כו"ם אסור לישראל להדליק בו, לפי שנאמר (דברים ז) ולא תביא תועבה וגו' שאין השכינה שורה בבית שיש בו צורת עבודת כו"ם שנא' (שמות כ) בכל המקום אשר אזכיר את שמי וגו', תדע לך שכל זמן שהיה אברהם דבוק ללוט לא היה הקדוש

אונקלוס

ית אגרי עשר זימנין" ולא שבקיה יי
 לאבאשא עמי: (ח) אם פדין הנה
 אמר נמורין יהי אגרך וילדן כל ענא
 נמורין ואם פדין הנה אמר רגולין
 יהא אגרך וילדן כל ענא רגולין:
 (ט) ואפריש"י מן בעירא דאבוכן
 ויהב לי: (י) והנה בעידן דאתיחמא
 ענא וזקפית עיני וחזית בחלמא והא
 תישיא דסלקין על ענא רגולין
 נמורין ופציחין: (יא) ואמר לי
 מלאכא דיי בחלמא יעקב ואמרית
 הא אנא: (יב) ואמר זקוף כען עינך
 וחזי כל תישיא" דסלקין על ענא
 רגולין נמורין ופציחין ארי גלי
 קדמי"י ית כל די לבן עביד לך:
 (יג) אנא אלהא דאיתגלית עילך
 בבית אל"י די משחתא תמן קמא
 דקיימתא קדמי תמן קיים כען קום
 פוק מן ארעא הדא ותוב לארע
 לדותך: (יד) ואתיבת רחל ולא
 ואמרא ליה העוד כען" לנא חולק
 יא. פעמים. יב. והפריש. יג. עתה.
 יד. התיישים. טו. גלוי לפני.
 טז. שהתגליתי עליך בבית אל. יז. עתה.

את משכרתי עשרת מנים ולא נתנו אלהים
 להרע עמדי: ח אם פה יאמר נקדים יהיה
 שכרך וילדו כל הצאן נקדים ואם פה יאמר
 עקדים יהיה שכרך וילדו כל הצאן עקדים:
 ט ויצל אלהים את מקנה אביכם ויתן לוי ויהי
 בעת יחם הצאן ואשא עיני וארא בחלום
 והנה העתדים העלים על הצאן עקדים נקדים
 וברדים: יא ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום
 יעקב ואמר הנני: יב ויאמר שאנא עינך וראה
 כל העתדים העלים על הצאן עקדים נקדים
 וברדים כי ראיתי את כל אשר לבן עשה
 לך: יג אנכי האל בית אל אשר משחת שם
 מצבה אשר נדרת לי שם נדר עתה קום
 צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך:
 יד ותען רחל ולאָה ותאמרנה לו העוד לנו חלק

רש"י

בית אל - כמו אל בית אל, הה"א יתירה, ודרך
 המקראות לדבר כן, כמו פי תפס צאים אל הארץ
 כנען (במדבר לו ז): משחת שם - לשון רצוי וגדולה
 כשנמשח למלכות, כך וילך שָׁמֵן על ראשה (לעיל כ)
 להיות משוחה למזבח: אשר נדרת לי - ונריך
 אתה לשלמו, שאלמת (סס כז) יהיה בית אלהים, שתקריב
 שם קרבנות: (יד) העוד לנו - למה נעכב על ירך
 מלשוב, כלום לנו מיחלות לירש מנכסי אבינו כלום
 צין הזכרים:

(ז) עשרת מונים - אין מונים פחות מעשרה"ט:
 מנים - לשון סכום כלל החשבון והן עשיריות, למדנו
 שהחליף תנאו מאה פעמים"ב: (י) והנה העתדים -
 אף על פי שהצילם לבן כולם שלא יתעברו האן
 דוגמתו, היו המלאכים מציאין אותן מעדר המסור
 ציד בני לבן לעדר שציד יעקב"א: וברדים - תרגומו
 ופליחין, פיישי"ד זלע"ו, חוט של לבן מקיף את גופן
 קצבי וחברבורות שלו פתוחה ומפולשת מזו אל זו,
 (ס"א מן אל ז), ואין לי להציא עד מן המקרא: (יג) האל

מקורי רש"י

היו חסירות אלא צורת הולד בלבד. מעשה בכושי אחד שנשא
 לכושית אחת והוליד ממנה בן לבן. תפס האב לבן ובא לו אצל ר.
 אל, שמה אינו בני, אל, היה לך מראות בתוך ביתך, אל הן, אל
 שחורה או לבנה, אל לבנה. אל, מיכן שהיה לך בן לבן. א"ר הונא
 דבית חורון, מלאכי השרת היו טעונים מתוך צאנו של לבן, באים
 ונותנים בתוך צאנו של יעקב. הה"ד, שא נא עינך וראה כל
 העתודים העולים על הצאן עולים על הצאן אין כתיב כאן אלא
 העולים, מאליהם היו עולים. פב. ע"י סוטה (טו ע"א): ורשאין
 הכהנים ליתן לתוכו יין ושמן דבש. מאי טעמא, אמר קרא, למשחה,

עט. ע"י בראשית רבה (פרשה עג ס"ט): א"ר חייא רבה, כל דבר
 ודבר שהיה לבן מתנה עם יעקב היה חוזר בו י פעמים למפרע,
 שנאמר הן לו. ורבנן אמרי, מאה פעמים. שנאמר ואיכּן התל בי
 והחליף את משכרתי עשרת מונים, י פעמים י, דאין מנין פחות
 מעשרה. פ. ע"י הערה הקודמת. פא. ע"י שם (ס"י): ויקח לו
 יעקב מקל לבנה לח ולוּז וערמון, חוטר חיור דלוּז ודדליף, כך היה
 אבינו יעקב נותן את המקלות בשקתות המים, והיתה בהמה באה
 לשתות ורואה את המקלות ונרתעת לאחוריה והזכר רובעה, והיתה
 יולדת כיוצא בו. א"ר הושעיה, נעשו המים זרע בתוך מעיהם ולא

אונקלוס

וַנַּחֲלָהּ בְּבֵית אָבִינוּ: טו הָלֹא נִכְרִיּוֹת נִחְשְׁבֵנוּ לֹא
 כִּי מִכְרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם־אֶכּוֹל אֶת־כֶּסֶפְנוּ: טז כִּי
 כָּל־הָעֵשֶׂר אֲשֶׁר הֵצִיל אֱלֹהִים מֵאֲבִינוּ לָנוּ הוּא
 וּלְבָנֵינוּ וְעֵתָה כֹּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלֶיךָ עֲשֵׂה:
 ששי יז וַיִּקָּם יַעֲקֹב וַיֵּשָׂא אֶת־בָּנוּ וְאֶת־נְשָׁיו
 עַל־הַגְּמָלוֹת: יח וַיִּנְהַג אֶת־כָּל־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־
 רֶכֶשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ מִקְנֵה קִנְיָנוּ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפַדְן
 אֲרָם לָבוֹא אֶל־יַצְחָק אָבִיו אֲרֻצָּה פְּנֵעַן: יט וּלְבָן
 הַלֶּךְ לָגֹז אֶת־צֵאֲנוּ וּתְגַנֵּב רָחֵל אֶת־הַתְּרָפִים
 אֲשֶׁר לְאֵבִיהָ: כ וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת־לֵב לָבָן הָאֲרָמִי
 עַל־בְּלִי הַגִּיד לֹא כִּי בָרַח הוּא: כא וַיִּבְרַח הוּא
 וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקָּם וַיַּעֲבֹר אֶת־הַנְּהַר וַיֵּשֶׁם אֶת־
 פָּנָיו הַר הַגְּלָעָד: כב וַיִּגַּד לְלָבָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי
 בָרַח יַעֲקֹב: כג וַיִּקַּח אֶת־אָחִיו עִמּוֹ וַיַּרְדֵּף אַחֲרָיו
 דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיִּדְבֹּק אֹתוֹ בְּהַר הַגְּלָעָד:

ואחסנא בבית אבונא: (טו) הלא
 נוכראן איתחשבנא ליה ארי זבננא
 ואכל אף מיכל ית כספנא: (טז) ארי
 כל עותרא דאפרישי"י יי מאבונא
 דילנא הוא ודבננא וכען כל דאמר
 יי לך עביד: (יז) וקם יעקב ונטל
 ית בנוהי וית נשוהי על גמליא:
 (יח) ודבר ית כל גיתוהי וית
 כל קננייה דקנא גיתוהי וקננייה
 דקנא בפדן ארם למיתי לות יצחק
 אבוהי לארעא דכנען: (יט) ולבן
 אזל למיגז ית עניה ונסיבת"
 רחל ית צלמניא די לאבוהא:
 (כ) וכסי"י יעקב מן"ב לבן ארמאה
 על דלא חיי ליה ארי אזיל"ב הוא:
 (כא) ואזל"ב הוא וכל דליה וקם
 ועבר ית פרת"ב ושוי ית אפוהי
 לטורא דגלעד: (כב) ואיתחנה
 ללבן ביומא תליתאה ארי אזל"ב
 יעקב: (כג) ודבר ית אחוהי עמיה
 וירדף בתרוהי מהלך שבועא יומין
 ואדביק יתיה בטורא דגלעד:

יח. שהפרישו. יט. ותקח. כ. הצלמים. כא. והעלים. כב. מן. כג. הולך. כד. והלך. כה. פרת. כו. הלך.

רש"י

לזכרים, שנאמר (להן לו 1) וַיִּקַּח יַעֲקֹב נָשָׁיו וְאֵת צָנָיו
 וגו' (יח) מקנה קנינו - מה שקנה מלאנו עבדים
 ושפחות וגמלים וממורים"ב: (יט) לגזז את צאנו -
 שנתן ציד צניו דרך שלשת ימים צניו וצין יעקב: ותגנב
 רחל את התרפים - להפריש את אציה מעבודה זרה
 נתכוונה"ב: (כב) ביום השלישי - שהרי דרך שלשת
 ימים היה צנייהם: (כג) את אחיו - קרוציו: דרך
 שבעת ימים - כל אותן שלשה ימים שהלך המגיד
 להגיד ללבן הלך יעקב לדרכו, נמלא יעקב רחוק מלבן
 ששה ימים, וצנעיו השיגו לבן, למדנו שכל מה שהלך

(טו) הלא נכריות נחשבנו לו - אפילו בשעה שדרך
 צני אדם לתת נדוניא לצנותיו בשעת נשואין נהג עמנו
 כנכריות, כי מכרנו לך (שעזרת אוחו צנו 7"ד שנה ולא נתנו לך אלא)
 בשכר הפעולה"ב: את כספנו - שעכז דמי שכר
 פעולתך: (טז) כי כל העשר - כי זה משמש בלשון
 אלא. כלומר, משל אצינו אין לנו כלום אלא מה שהציל
 הקדוש צרוך הוא מאצינו שלנו הוא: הצי"ר - לשון
 הפריש, וכן כל לשון הצלה שבמקרא לשון הפרשה,
 שמפרישו מן הרעה ומן האויב: (יז) את בניו ואת
 נשיו - הקדים זכרים לנקבות, ועשו הקדים נקבות

מקורי רש"י

לימינו זה יעקב, שנאמר ויקם יעקב וישא את בניו, ואח"כ ואת
 נשיו. ולב כסיל לשמאלו זה עשו, ויקח עשו את נשיו ואת בניו,
 ואח"כ ואת בנותיו. פה. ע"י שם: מקנה קנינו מה שקנה מקנינו
 של לבן. פו. ע"י שם: ותגנב רחל את התרפים אשר לאביה, והיא
 לא נתכוונה אלא לשם שמים, אמרה מה אנא מיזיל לי ונשבוק הדין
 סבא בקלקוליה, לפיכך הוצרך הכתוב לומר ותגנב רחל את

לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלין. פג. ע"י בראשית רבה (פרשה
 עד סי' ד): הלא נכריות נחשבנו לו כי מכרנו וגו', אפשר כן, אלא
 אם הוה קוקיא טבא הוה נסיב לה, פטיקלין טב הוה נסיב ליה.
 [תרגום: אם היה עדר טוב היה לוקח אותה, מנה יפה היה לוקח
 אותה]. פד. ע"י שם (סי' ה): ויקם יעקב וישא את בניו. א"ר
 יוחנן, כתיב לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו (קהלת י'), לב חכם

אונקלוס

(כד) וְאֵתָא מִימֵר מִן קָדְשִׁי יְיָ לְנֹת
 לְבָן אַרְמָאָה בְּחִילְמָא דְלִילְיָא וְאָמַר
 לִיָּה אֶסְתַּמֵּר לְךָ דִּילְמָא תִּמְלִיל עִם
 יַעֲקֹב מִטֵּב עַד בֵּישׁ: (כה) וְאֶדְבִּיק
 לְבָן יִת יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב פִּרְסִי יִת
 מִשְׁכְּנִיָּה בְּטוֹרָא וְלְבָן אֲשֶׁר־יִי יִת
 אַחוּהִי בְּטוֹרָא דְגַלְעָד: (כו) וְאָמַר
 לְבָן לִיעֲקֹב מָה עֲבַדְתָּ וְכִסִּיתָא מִינִי
 וְדַבַּרְתָּ יִת בְּנֵתִי כְּשִׁבִית חֶרְבָּא:
 (כז) לְמָה לְמָה אֶטְמַרְתָּ לְמִיזֵל וְכִסִּיתָא
 מִינִי? וְלָא חֲוִיתָא לִי וְשִׁלַּחְתְּךָ פּוֹן
 בְּחֶדְוֹן^ל וּבְתוֹשִׁבְחָן בְּתוֹפִין^ל
 וּבְחִנְגִּין^ל: (כח) וְלָא שְׁבַקְתְּנִי^ל
 לְנִשְׁקָא לְבָנִי וְלְבָנֵי כְּעֵן אֶסְפַּלְתָּא
 לְמַעַבְד: (כט) אֵית חִילָא בִּידֵי^ל
 לְמַעַבְד עִמְכוֹן בֵּישׁ וְאֵלְהָא דְאַבוֹכוֹן
 בְּרַמְשָׁא^ל אָמַר לִי לְמִימֵר אֶסְתַּמֵּר
 לְךָ מִלְמַלְלָא עִם יַעֲקֹב מִטֵּב עַד
 בֵּישׁ: (ל) וְכַעֲן מִיזֵל אֲזַלְתָּ אָרִי
 חֲמָדָא חֲמִידָתָא לְבֵית אָבוֹן לְמָה
 נְסִיבְתָא יִת דְּחִלְתִּי^ל: (לא) וְאֵתִיב
 יַעֲקֹב וְאָמַר לְלָבָן אָרִי דְחִילִית אָרִי
 אָמַרִית דִּילְמָא תְּנוּס^ל יִת בְּנִתְךָ מִנִּי:

לב. בשמחות. לג. בתופים. לד. ריקודים.

כד וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל־לָבָן הָאֲרָמִי בַּחֲלֹם הַלַּיְלָה
 וַיֹּאמֶר לוֹ הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן־תִּדְבֹר עִם־יַעֲקֹב מִטוֹב
 עַד־רָע: כה וַיִּשָּׁג לָבָן אֶת־יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב תִּקַּע
 אֶת־אֹהֱלוֹ בַּהָר וּלְבָן תִּקַּע אֶת־אָחִיו בַּהָר
 הַגַּלְעָדִי: כו וַיֹּאמֶר לָבָן לִיעֲקֹב מָה עָשִׂיתָ
 וַתִּגְנֹב אֶת־לְבָבִי וַתִּנְהַג אֶת־בְּנֹתַי כְּשִׁבּוֹת חֶרֶב:
 כז לְמָה נִחַבְּתָא לְבָרְחָ וַתִּגְנֹב אֹתִי וְלֹא־הִגַּדְתָּ
 לִי וְאֲשַׁלַּחְךָ בְּשִׁמְחָה וּבְשָׂרִים בְּתַף וּבְכַנּוּר:
 כח וְלֹא נִטְשֵׁתִנִי לְנִשְׁק לְבָנִי וְלְבָנֵי עֵתָה
 הַסְּכַלְתָּ עֵשׂוֹ: כט יֵשׁ־לֵאל יְדֵי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע
 וְאֵלֹהֵי אֲבִיכֶם אָמַשׁ | אָמַר אֵלַי לֵאמֹר הַשֹּׁמֵר
 לְךָ מִדְּבַר עִם־יַעֲקֹב מִטוֹב עַד־רָע: ל וְעַתָּה
 הֲלֹךְ הָלַכְתָּ כִּי־נִכְסֶף נִכְסַפְתָּה לְבֵית אָבִיךָ לְמָה
 גִּנַּבְתָּ אֶת־אֱלֹהֵי: לא וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן כִּי
 יִרְאֵתִי כִּי אָמַרְתִּי פֶּן־תִּגְזֹל אֶת־בְּנוֹתַיךָ מִעַמּוּ:

כו. דבר מלפני. כח. פרס. כט. השאיר. ל. כסית ממני. לא. ללכת וכסית ממני.
 לה. נתת לי. לו. כח בידי. לו. בערב. לח. יראתי. לט. תאנוס.

רש"י

יַעֲקֹב צִשְׁעָה יָמִים הֵלֵךְ לָבָן צִיּוּם אֶחָד, (שנאמר וירדוף
 אחריו דרך שבעת ימים, ולא נאמר וירדוף אחריו שבעת
 ימים)^ט: (כד) מִטוֹב עַד רָע - כָּל טוֹבְתָן שֶׁל רַעֲשִׁים
 רָעָה הֵיחָ אֲחַל הַדְּדִיקִים^{פח}: (כו) כְּשִׁבּוֹת חֶרֶב - כָּל
 חֵיל הַצָּה לְמַלְחָמָה קָרוּי חֶרֶב: (כז) וַתִּגְנֹב אוֹתִי -
 גִּנַּבְתָּ אֶת־דַּעַמִּי: (כט) יֵשׁ לֵאל יְדֵי - יֵשׁ כַּח וְחֵיל
 צִדִּי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע. וְכָל אֵל שֶׁהוּא לִשׁוֹן קִדְשׁ, עַל
 שֵׁם עֲוֹן וְרוֹצַח אֲוִיָּם הוּא: (ל) נִכְסַפְתָּה - חֲמַדְתָּ,
 וְהִרְצָה יֵשׁ צִמְקָרָא נִכְסָפָה וְגַם פְּלִתָה נִפְשִׁי (תהלים פד
 א), לְמַעַשֵׂה יְדִיךָ תִּכְסֹף (איוב יד טו)^ט: (לא) כִּי יִרְאֵתִי
 וְגו' - הִשִּׁיבֵנו עַל רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן^א, שֶׁאֵמַר לוֹ וַתִּנְהַג אֶת
 בְּנוֹתַי וְגו':

מקורי רש"י

מטוב עד רע. בשלמא רע, לחיי, אלא טוב אמאי לא, אלא שמע
 מינה טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים. פט. עיי
 בראשית רבה (פרשה עד סי' ח): כי נכסוף נכספתה לבית אביך
 למה גנבת את אלהי את חמדת לילך אל בית אביך למה גנבת
 את אלהי. צ. עיי אבות (פרק ה משנה ז): שבעה דברים
 בגלם ושבעה בחכם. חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו
 בחכמה ובמנין, ואינו נכנס לתוך דברי חברו, ואינו נבהל להשיב,
 שואל כענין ומשיב כהלכה, ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון
 אחרון, ועל מה שלא שמע, אומר לא שמעתי, ומודה על האמת.
 וחיפוייהו בגלם.

התרפים אשר לאביה. פז. עיי שם (סי' ו): ויגד ללבן ביום
 השלישי. א"ר אבהו, מה שהלך אבינו יעקב לג' ימים הלך לבן
 ליום אחד. ויגד ללבן ביום השלישי, שלישי לבריחה. א"ר חייא
 רבה, מה שהלך אבינו יעקב לז' ימים הלך לבן ביום אחד. ממה
 נפשך, רוצה ולא רוצה. כבר כתיב וישם דרך שלשת ימים בינו
 ובין יעקב. וכתיב ויגד ללבן ביום השלישי, שלישי לבריחה.
 שנאמר, ויקח את אחיו עמו וירדוף אחריו דרך שבעת ימים.
 יומא דהוּו קיימין ביה. הוי, מה שהלך יעקב בז' ימים הלך לבן
 ליום אחד. פח. עיי יבמות (קג ע"ב): טובתן של רשעים
 רעה היא אצל צדיקים, שנאמר השמר לך פן תדבר עם יעקב

אונקלוס

לב עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת־אֱלֹהֶיךָ לֹא יִחִיָּה נֶגֶד
 אַחֵינוּ הַכֹּרֶלְךָ מִה עֲמָדֵי וְקַח־לְךָ וְלֹא־יָדַע יַעֲקֹב
 כִּי רָחֵל גִּנְבָתָם: לג וַיָּבֵא לָבָן בְּאֵה־לַיַּעֲקֹב ו
 וּבְאֵה־לֵאָה וּבְאֵה־לִשְׁתֵּי הָאִמָּהוֹת וְלֹא מִצָּא
 וַיֵּצֵא מֵאֵה־לֵאָה וַיָּבֵא בְּאֵה־לִרְחֵל: לד וַרְחֵל
 לָקַחָה אֶת־הַתָּרְפִים וַתִּשְׂמֶם בְּכַר הַגָּמֶל וַתֵּשֶׁב
 עֲלֵיהֶם וַיִּמְשָׁשׁ לָבָן אֶת־כָּל־הָאֵהֶל וְלֹא מִצָּא:
 לה וַתֹּאמֶר אֶל־אָבִיָּה אֶל־יִחֵר בְּעֵינַי אֲדֹנָי כִּי
 לֹא אוֹכַל לָקוֹם מִפְּנֵיךָ כִּי־דָרָךְ נָשִׂים לִי וַיַּחֲפֹשׂ
 וְלֹא מִצָּא אֶת־הַתָּרְפִים: לו וַיַּחַר לַיַּעֲקֹב וַיִּרְב
 בְּלָבָן וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן מִה־פָּשַׁעִי מִה
 חָטָאתִי כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרָי: לז כִּי־מִשְׁשַׁתָּ אֶת־כָּל־
 כְּלָי מִה־מִצָּאתָ מִכָּל כְּלָי־בֵיתְךָ שֵׁים כֹּה נֶגֶד
 אַחֵי וְאַחֶיךָ וַיֹּכִיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ: לח זֶה עֲשָׂרִים
 שָׁנָה אָנֹכִי עֹמֵד רְחֵלֶיךָ וְעֵזְבֶיךָ לֹא שָׁכְלוּ וְאֵילֵי
 צֹאנֶיךָ לֹא אָכַלְתִּי: לט טֶרְפָּה לֹא־הִבֵּאתִי אֵלֶיךָ

(לב) עם דתשכח ית דחלתך לא יתקיים קדם אחנא אשתמודע לך מה דעמי וסב לך ולא ידע יעקב ארי רחל נסיבתינו^מ: (לג) ועל לבן במשכנא דיעקב ובמשכנא דלאה ובמשכנא דתרתין לחינתא ולא אשכח ונפק ממשכנא דלאה ועל במשכנא דרחל: (לד) ורחל נסיבת ית צלמניא^נ ושותינון בעביטא דגמלא ויטיבת עליהון ומשש לבן ית כל משכנא ולא אשכח: (לה) ואמרת לאבוהא לא יתקוף בעיני רבוני ארי לא איכול למיקם מן קדמך ארי אורח נשין לי ובלש^מ ולא אשכח ית צלמניא: (לו) ותקוף ליעקב ונצא עם^מ לבן ואתיב יעקב ואמר ללבן מה חובי מה סורחני ארי רדפתא בתרי: (לז) ארי מששתא ית כל מני מה אשכחא מכל מני ביתך שוי הקא קדם אחי ואחך ויוכחון בין תרונוא: (לח) דנן עסרין שנין אנא עמך רחלך ועיזך לא אתפילו ודיכרי ענך לא אכלית: (לט) תבירא^מ לא איתיית לותך

מ. יראתך. מא. לקחתם. מב. צלמים. מג. חיפש היטב. מד. עם. מה. שהיה שבור.

רש"י

(טו ע"ב) הקיפוח צעזעטין, והן עזיטי גמלים, צעט"ו
 צלע"ז: (לו) דלקת - רדפת, כמו על הסרס דלקנו
 (איכה ד יט), וכמו מדלק אחר פלשתיים (שמואל א' פ"ג ג):
 (לז) ויוכיחו - ויצררו עם מי הדין, אפרוצי"ר צלע"ז:
 (לח) לא שכרו - לא הפילו עיזורם, כמו רקס משפיל
 (הושע ט יד), תפלט פרתו ולא תשפל (איז כ"א י): ואידי
 צאנך - מכאן אמרו איל בן יומו קרוי איל, שאם לא
 כן מה שצחו, אילים לא אכל אכל כבשים אכל, אם
 כן גולן הוא^ד: (לט) טרפה - על ידי ארי וואצ"ה:

(לב) לא יחיה - ומאותה קללה מתה רחל צדקצ"א:
 מה עמדי - משלך: (לג) באהא יעקב - הוא אהל
 רחל, שהיה יעקב תדיר אצלה. וכן הוא אומר צני
 רחל אשת יעקב (להן מו יט), וצולן לא נאמר אשת
 יעקב^ב: ויבא באהא רחל - כשיצא מאהל לאה חזר
 לו לאהל רחל קודם שחפש צאהל האמהות (פ"א השפחות).
 וכל כך למה, לפי שהיה מכיר צה שהיא משמשנית^ב:
 (לד) בכר הגמלא - (לשון כריס וכסמות), כתרנומו צעזעטא
 דגמלא, והיא מרדעת העשויה כמין כר. וצעירוצין

מקורי רש"י

קרוי שור איל בן יומו קרוי איל, שור בן יומו קרוי שור. דכתיב שור
 או כשב או עז כי יולד, איל בן יומו קרוי איל דכתיב ואילי צאנך
 לא אכלתי. אילים הוא דלא אכל, כבשים אכל. אלא לאו שמע מינה
 איל בן יומו קרוי איל. צה. ע"י ילקוט שמעוני תורה (רמז שמו):
 איזהו טרפה שהוא פטור מלשלם כגון טרפת זאב והארי והדוב
 והנמר והנחש והברדלס.

צא. ע"י בראשית רבה (פרשה עד סי' ט): עם אשר תמצא את
 אלהיך לא יחיה. והוה כן, כשגגה היוצאה מלפני השליט, ותגנוב
 רחל, ותמת רחל. צב. ע"י שם: ויבא לבן באהל יעקב ובאהל רחל,
 באהל יעקב שהוא אהלה של רחל. צג. ע"י שם: ויצא מאהל לאה
 ויבא באהל רחל. למה באהל רחל שתי פעמים, שהיה מכיר שהיא
 משמשנית. צד. ע"י בבא קמא (סה ע"ב): אמר רבא שור בן יומו

אונקלוס

כד הָוָה שָׁגִיא מִמִּנְיָא^מ מִן יְדֵי אֶת
 בְּעֵי לָהּ נְטָרִית בִּימָמָא
 וְנְטָרִית בְּלִילִיא^מ: (מ) הָוִיתִי בִּימָמָא
 אֶכְלָנִי שָׂרְבָא וּגְלִידָא הָוָה נְחִית
 עָלַי^מ בְּלִילִיא וְנָדַת שִׁנְתִּי מֵעֵינַי:
 (מא) דִּנְן לִי עֶסְרִין שְׁנִין בְּבִיתְךָ
 פְּלַחִיתְךָ אַרְבַּע עֶסְרֵי שְׁנִין בְּתַרְתִּין
 בְּנִתְךָ וְשִׁית שְׁנִין בְּעַנְךָ וְאִשְׁנִיתָ יָת
 אֲגָרִי עֶשֶׂר זִמְנִין^מ: (מב) אֵילֻלָא
 פּוֹן אֱלֹהָא דְאַבָּא אֱלֹהָא דְאַבְרָהָם
 וְדָדְחַל לִי הֵי יִצְחָק הָוָה בְּסַעֲדִי^מ
 אֲרִי כְּעֵן רִיקָן שְׁלַחְתָּנִי יָת עֲמָלִי
 וְיָת לִיאֹת יְדֵי גְלִי קְדָם^מ יִי
 וְאוֹכַח בְּרַמְשָׁא^מ: (מג) וְאַתִּיב לְכֹן
 וְאָמַר לִיעֶקֶב בְּנִתָּא בְּנִתִּי וּבְנִיא
 בְּנֵי וְעֵנָא עֵנִי וְכֹל דְאַתְּ חֲזִי דִילִי
 הוּא וְלִבְנִתִּי מָה אֶעְבִּיד לְאַלִּין
 יוֹמָא דִּין אוֹ לִבְנִיהֶן דִּילִידָא:
 (מד) וְכַעַן אֵיתָא נִיגְדוֹר קִיִּים אָנָּא
 וְאַתְּ וַיְהִי לְסַהִיד בֵּינָא וּבֵינְךָ:
 (מה) וְנָסִיב יַעֲקֹב אֲבָנָא וְזָקְפָה קָמָא:

מו. שהיתה חסירה מהמנין. מז. שמרתי ביום ושמרתי בלילה. מח. ירד עלי. מט. פעמים. נ. ושפחד ממנו יצחק. נא. בעזרתו. נב. לפני. נג. בערב.

רש"י

שנתי - לשון שינה: (מא) ותחלף את משכרתי -
 היית משנה תנאי שזינינו, מנקוד לטלוא ומעקודים
 לצרודים: (מב) ופחד יצחק - לא רצה לומר חלתי
 יצחק, שאין הקדוש צרוך הוא מייחד שמו על הצדיקים
 בחייהם. ואף על פי שאמר לו צלחתו מצאך שזע
 חני ה' חלתי הצדקה חזקת ואלתי יצחק (לעיל כח יג),
 צעזל שכהו עיניו והרי הוא כמת, יעקב נתיירא לומר
 חלתי ואמר ופחד^צ: ויובח - לשון תוכחה הוא, ולא
 לשון הוכחה הוא: (מג) מה אעשה לאלה - איך
 תעלה על לצי להרע להן: (מד) והיה לעד - הקדוש
 צרוך הוא:

אנכי אחטנה - לשון קלע צאצן חל השערה ולא
 יצטא (שופטים כ טו), חני וצני חלמה חטאים (מלכים א'
 ח כה) חסרים. חני חסרנה, חס חסרה חסרה לי,
 שמידי תצקנה: אנכי אחטנה - תרגומו דהות שגיא
 ממנינא, שהיתה נפקדת ומחוסרת, כמו ולא נפקד
 מנפנפי חיש (במדבר לא מט) תרגומו ולא שגא: גנבתי
 יום וגנבתי יצאה - גנובת יום או גנובת לילה הכל
 שלמתי^צ: גנבתי - כמו רצפתי צגויס שקתי צמדינות
 (איכה א א), מלחתי משפט (ישעיה א כה), חצפתי לדוש (ישע
 י יב): (מ) אכלני חרב - לשון חש חללה (דברים ד מד):
 וקרח - כמו משליך קרחו (ספלים קמו י) תרגומו גלידא:

מקורי רש"י

כל כך למה, שאין הקב"ה מאמין בהן שלא יטעה אותן היצר
 הרע. וכיון שמתים, הקב"ה מיחד שמו עליהן. והרי מצינו שיחד
 הקב"ה שמו על יצחק הצדיק בחייו, שכן הוא אומר ליעקב
 (בראשית כה) אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, רבי ברכיה ורבנן.
 רבנן אמרי רואה את אפרו כאלו הוא צבור על גבי המזבח, ורבי
 ברכיה אמר, הואיל ונתייסס בעיניו כאלו הוא מת, לפי שהיה גנוז
 לתוך הבית, ויצר הרע פסק הימנו. לכך כתיב ויהי כי זקן יצחק.

צו. עי' בראשית רבתי פרשת ויצא: מהו אשמור, כד"א כי יתן איש
 אל רעהו כסף או כלים לשמור (שמות כב ו). הה"ד ליה גנובתי יום
 וגו' (לא לט), אם גנבה ביום או בלילה שלי היתה ועלי לשלמה.
 צז. עי' מדרש תנחומא (תולדות סי' ז): אמר רשב"י, אין הקב"ה
 מיחד שמו על הצדיקים בחייהן אלא לאחר מיתתן. שנאמר (תהלים
 טז) לקדושים אשר בארץ המה וגו', אימתי הן קדושים, כשהן
 קבורים בארץ. שכל זמן שהן חיים אין הקב"ה מיחד שמו עליהן.

אונקלוס

מו וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאָחִיו לְקַטּוּ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ-גֹל וַיֹּאכְלוּ שָׁם עַל-הַגֹּל: מז וַיִּקְרָא לוֹ לָבֶן יֶגֶר שֶׁהָדוּתָא וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גִּלְעָד: מח וַיֹּאמֶר לָבֶן הַגֹּל הַזֶּה עַד בֵּינִי וּבֵינְךָ הַיּוֹם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמוֹ גִּלְעָד: מט וְהַמְצַפָּה אֲשֶׁר אָמַר יַצְרָף יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ כִּי נִסְתַּר אִישׁ מֵרַעְהוּ: נ אִם-תִּעֲנֶה אֶת-בְּנֹתַי וְאִם-תִּקַּח נָשִׁים עַל-בְּנֹתַי אִין אִישׁ עִמָּנוּ רֵאָה אֱלֹהִים עַד בֵּינִי וּבֵינְךָ: נא וַיֹּאמֶר לָבֶן לַיַּעֲקֹב הִנֵּה הַגֹּל הַזֶּה וְהִנֵּה הַמְצַבָּה אֲשֶׁר יָרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ: נב עַד הַגֹּל הַזֶּה וְעַד הַמְצַבָּה אִם-אֲנִי לֹא-אֶעְבֹּר אֵלֶיךָ אֶת-הַגֹּל הַזֶּה וְאִם-אֲתָה לֹא-תֵעָבֵר אֵלַי אֶת-הַגֹּל הַזֶּה וְאֶת-הַמְצַבָּה הַזֹּאת לָרַעָה: נג אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפָּטוּ בֵּינֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְיָהֶם וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפָחַד אֲבָיו יִצְחָק:

(מו) וַאֲמַר יַעֲקֹב לְאָחִיו לְקַטּוּ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ-גֹל וַיֹּאכְלוּ תַמְן עַל דְּגוֹרָא: (מז) וַיִּקְרָא לִיהָ לָבֶן יֶגֶר שֶׁהָדוּתָא וַיַּעֲקֹב קָרָא לִיהָ גִּלְעָד: (מח) וַאֲמַר לָבֶן דְּגוֹרָא הָדִין סְהִיד בֵּינָא וּבֵינְךָ יוֹמָא דִּין עַל כֵּן קָרָא שְׁמִיהָ גִּלְעָד: (מט) וְסִכּוּתָא דִּי אָמַר יִסְךָ מִימְרָא דִּי בֵּינָא וּבֵינְךָ אַרִי נִיתְפְּסִי גְבַר מִחֲבָרִיהָ: (נ) אִם תִּעֲנִי ית בְּנֹתַי וְאִם תִּסְכּוּ נָשִׁין עַל בְּנֹתַי לִית אִינִשׁ עִמָּנָא חֲזִי מִימְרָא דִּי סְהִיד בֵּינָא וּבֵינְךָ: (נא) וַאֲמַר לָבֶן לַיַּעֲקֹב הָא דְּגוֹרָא הָדִין וְהָא קִמְתָּא דִּי אַקִּימִיתִי בֵּינָא וּבֵינְךָ: (נב) סְהִיד דְּגוֹרָא הָדִין וְסִהֲדָא קִמְתָּא אִם אָנָּא לֹא אַעֲיֹבֵר לְוַתְךָ ית דְּגוֹרָא הָדִין וְאִם אַתְּ לֹא תַעֲיֹבֵר לְוַתִּי ית דְּגוֹרָא הָדִין וְיִת קִמְתָּא הָדָא לְבִישׁוֹ: (נג) אֱלֹהִיהָ דְּאַבְרָהָם וְאֱלֹהִיהָ דְּנָחוֹר דִּינִנּוּן בֵּינָא אֱלֹהָא דְּאַבְרָהָם וְקִיִּים יַעֲקֹב בְּדַחֲחִיל לִיהָ אַבְרָהָא יִצְחָק: נד. דבר. נה. דבר. נו. שהעמדתו. נז. במה שפחד ממנו אביו יצחק.

רש"י

חלפה בנותיו היו מפלגשׁ: אִם תִּעֲנֶה אֶת בְּנֹתַי - לַמְנוּעַ מֵהֵן עֹנֹת תִּשְׁמִישׁ־קָם: (נא) יָרִיתִי - כְּמוֹ יָרָה בְּיָם (שְׁמוֹת טו ד), כֹּזֶה שֶׁהוּא יוֹרֵה תַחַךְ־קָם: (נב) אִם אֲנִי - הָרִי אִם מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן אִשָּׁר, כְּמוֹ עַד אִם דְּצִרְפָּי דְּצִרְפִּי (לְעִיל כֹּד לג) (וּפִירוּשׁוֹ עַד אִשָּׁר דְּצִרְפִּי דְּצִרְפִּי) - לַרַעָה - אִי אִתָּה עֹבֵר אֲצִל אִתָּה עֹבֵר לְפָרְקִמְטִיא־קָם: (נג) אֱלֹהֵי אַבְרָהָם - קִדְשָׁם: וְאֱלֹהֵי נָחוֹר - חוֹלְקֵיהֶם: אֱלֹהֵי אַבְיָהֶם - חוֹלְקֵיהֶם

(מו) לְאָחִיו - הֵם צִנּוּי, שֶׁהָיוּ לוֹ אֲחִים נִגְשִׁים לְאִיו לְנֶרְהָ וּלְמַלְחַמָּה־עַל־הַדָּבָר: (מז) יֶגֶר שֶׁהָדוּתָא - תְּרַגְמוּנוֹ שֶׁל גִּלְעָד. גִּלְעָד. גֹּל עַד: (מט) וְהַמְצַפָּה אֲשֶׁר אָמַר וְגו' - וְהַמְצַפָּה אֲשֶׁר צָהַר הַגִּלְעָד, וְכִמּוֹ שְׂכֵמוֹ וַיַּעֲבֹר אֶת מַצְפָּה גִלְעָד (שׁוֹפְטִים יא כט). וְלִמָּה נִקְרָא שְׂמָה מַצְפָּה, לְפִי שֶׁאִמַּר כָּל אֶחָד מֵהֶם לְחַצְרוֹ יֵצֵף ה' צִנּוּי וְצִנְיָן אִם תִּעֲבֹר אֶת הַצִּנּוּי: כִּי נִסְתַּר - וְלֹא נִרְאָה אִישׁ אֶת רַעְיוֹ: (נ) בְּנֹתַי בְּנֹתַי - שְׁנֵי פַעַמִּים, אֵף צִלְהָה

מקורי רש"י

ע"א: תְּשִׁיב הַמָּטָה דְּאִיקְרִי עֲנוּי, מִנָּא לָן, דְּכָתִיב אִם תִּעֲנֶה אֶת בְּנֹתַי וְכוּ' אִם תִּעֲנֶה, מִתְּשִׁיב. קָם. עִי יִלְקוּט שְׁמַעוֹנֵי תוֹרָה (רִמּוֹ קל): אִשָּׁר יָרִיתִי, כֹּזֶה שֶׁהוּא מוֹרָה אֶת הַחֲנִית. קָם. עִי שֶׁם: לַרַעָה אִין אֶתָּה עֹבֵר עָלַי, אֲבָל אֶתָּה עֹבֵר לְפָרְקִמְטִיא. קָם. עִי מִסְכַּת סוֹפְרִים פָּרַק רַבִּיעִי: וְאֲדִנִּי הָאֲדוֹנִים (שֶׁם) הָרִאשׁוֹן קוֹדֵשׁ וְהַשֵּׁנִי חוֹל. אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, (בְּרֵאשִׁית לא) קוֹדֵשׁ, וְאֱלֹהֵי נָחוֹר (שֶׁם) חוֹל. אֱלֹהֵי אַבְיָהֶם (שֶׁם) חוֹל, אֱלֹהִים לֹא תִקַּל (שְׁמוֹת כב) מִשְׁמַע קוֹדֵשׁ וְחוֹל. קָם. עִי הַעֲרָה הַקּוֹדֵמָה. קו. עִי הַעֲרָה קָם.

צ. עִי מִדְּרַשׁ תַּנְחוּמָא (וַיִּשְׁלַח ט' ד): וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאָחִיו לְקַטּוּ, וְכִי אָחִיו הָיוּ, חַד הוּא לִיהָ וְלִוֵי קַבְרִיהָ, אֲלֵא בְּנֵיו הָיוּ, וְהָיוּ גְבוּרִין כְּמוֹתוֹ. צ. עִי בְּרֵאשִׁית רַבָּה (פָּרָשָׁה עַד ט' י): יֵצֵף ה' אִ"ר אַבְהוֹ, כִּי יִסְתַּר אִין כְּתִיב כֹּאן אֲלֵא כִי נִסְתַּר, עַד כֹּאן הֵינְנוּ רוֹאִין זֶה אֶת זֶה, מִכֹּאן וְאֵילָךְ אִין אֲנוּ רוֹאִים זֶה אֶת זֶה. קָם. עִי שֶׁם: וַיַּעַן לָבֶן וַיֹּאמֶר לַיַּעֲקֹב הַבְּנוֹת בְּנוֹתַי וְהַבָּנִים בְּנֵי. אָמַר רַבִּי אֲבִין, כֹּלְהוֹן בְּנוֹתַי הָיוּ, הַבְּנוֹת בְּנוֹתַי הָרִי שְׁתִּים, וְלַבְּנוֹתַי מַה אַעֲשֶׂה הָרִי אַרְבַּע. רַבֵּן מִיִּתִּי לִיהָ מֵהַכֹּא, אִם תִּעֲנֶה אֶת בְּנוֹתַי, הָרִי שְׁתִּים, וְאִם תִּקַּח נָשִׁים עַל בְּנוֹתַי הָרִי אַרְבַּע. קָם. עִי יוֹמָא (עז

אונקלוס

(נד) וינכס יעקב ניקסתא בטורא ויקרא לאחיה למיכל לחמא ואכלו לחמא וכתו בטורא: (א) ואקדים לבן בצפרא ונשיק לבנוהי ולבנתיה ובריך יתהן ואזל ומב לבן לאתריה: (ב) ויעקב אזל לאורחיה וערעו ביה מלאכי דיי: (ג) ואמר יעקב פד חזינון משריטא מן קדם יי דא וקרא שמא דאתרא ההוא מחנים:

א. מחנות מלפני ה'.

נד ויזבח יעקב זבח בחר ויקרא לאחיו לאכל-
 לחם ויאכלו לחם וילינו בחר: מפטיר **לב** א וישכם
 לבן בפקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם
 וילך וישב לבן למקומו: ב ויעקב הלך לדרפו
 ויפגעו בו מלאכי אלהים: ג ויאמר יעקב באשר
 ראם מחנה אלהים זה ויקרא שם המקום ההוא

מחנים: פ פ פ

קמ"ח חלקי מחנים סימן. ומפטירין ויברח יעקב בהושע סימן יב (ולספרדים מתחילים ועמי תלואים בהושע סימן יא):

רש"י

אלהים - מלאכים של ארץ ישראל צאו לקראתו ללוותו לארץ: (א) מחנים - שתי מחנות, של חונה לארץ שצאו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל שצאו לקראתו:
 חסלת פרשת ויצא

(נד) ויזבח יעקב זבח - שחט זהמות למשטה: לאחיו - לחוננו שעם לבן: לאכל לחם - כל דבר מאכל קרוי לחם, כמו ענד לקס רב (דניאל ה'), נשמיטה עץ בלחמו (יחמיה יא יט): **לב** (ב) ויפגעו בו מלאכי

מקורי רש"י

עניו ראה אותן, שנאמר ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים וגו' (בראשית לב ב), כשראה אותן יעקב מנין שהיו משמשין אותו בארץ ישראל, שנאמר ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה (שם שם ג), לכך נאמר בזעקן יצילוך קבוצין, אלו המלאכים. קח. עי' מדרש תנחומא (וישלח סי' ג): מחנה אלהים זה. מהו מחנים, שתי מחנות. שבשעה שהלך יעקב לארם נהרים היו מלאכי א"י משמירין אותו ומלוין אותו, כיון שהגיעו לח"ל, נסתלקו וירדו אחרים ונתלוו לו. כיון שחזר מן לבן, היו אותן מלאכים שנמסרו לו מלוין אותו עד ארץ ישראל. כשהגישו מלאכי ארץ ישראל שיעקב בא, יצאו לקראתו להתלות לו. שנאמר ויפגעו בו מלאכי אלהים התחילו שתי מחנות עומדין אצל יעקב, שנאמר מחנים.

קז. עי' מדרש תנחומא (וישב סי' ב): וישב יעקב. זש"ה בזעקן יצילוך קבוצין (ישעיה נז יג), מהו, אלו המלאכים שניתנו לשמרו בשעה שיצא לילך לארם נהרים, שאין המלאכים המשמשין בארץ ישראל, משמשין בחוצה לארץ ולא של חוצה לארץ בארץ ישראל, כך יעקב ראה עולים ויורדים אחרים לילך עמו לחוצה לארץ, וכשבא לחזור קרא הקדוש ברוך הוא לאותן המלאכים שהיו משמשין אותו בארץ, אמר להם הרי יעקב חוזר, צאו ונצא לאנפטי שלו (פי' תחום), למה הדבר דומה, למלך שיצא בנו למדינת הים ליקח אשה, אחר ימים בא לחזור לבית אביו, אמר המלך לאפסיקין שלו (פי' לחייל) בואו ונצא לאנפטי של בני, כך כשבא יעקב לחזור לבית אביו, קרא הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת, אמר להם בואו ונצא לאנפטי של יעקב, כיון שתלה יעקב

הפטרות ויצא לאשכנזים

הושע יא ז יג-יד, יד א-ח

(יג) ויברח יעקב שדה ארם ויעבד ישראל באשה ובאשה שמר: (יד) ובנביא העלה יהוה את ישראל ממצרים ובנביא נשמר: (טו) הכעיס אפרים תמרורים ודמיו עליו יטוש וחרפתו ישיב לו אדניו: פרק יג (א) כדבר אפרים רתת נשא הוא בישראל ויאשם בפעל וימת: (ב) ועתה | יוספו לחטא ויעשו להם מסכה מכספם כתבונם עצבים מעשה חרשים פלה להם הם אמרים זבחי אדם עגלים ישקון: (ג) לכך יהיו פענז-בקר וכטל משפיים הלך במז' יסער מגרן וכעשן מארבה: (ד) ואנכי יהוה אלהיך מארץ מצרים ואלהים זולתי לא תדע ומושיע אין בלתי: (ה) אני ידעתך במדבר בארץ

תלאבות: (ו) כמרעיתם וישבעו שבעו ויגרים לבם על-כן שכחוני: (ז) ואהי להם כמו-שחל כנמר על-דרך אשור: (ח) אפגשם כדב שכול ואקרע סגור לבם ואכלם שם כלביא חית השדה תבקעם: (ט) שחתך ישראל כפיכי בעזרך: (י) אהי מלכך אפוא ויושיעך בכל-עריך ופשטיך אשר אמרת תנה-לי מלך ושרים: (יא) אתן-לך מלך באפי ואקח בעברתי: ס (יב) צרור עון אפרים צפונה חטאתו: (יג) חבלי יולדה יבאו לו הוא-בן לא חכם כיעת לא-יעמד במשבר בנים: (יד) מיד שאול אפדים ממות אגאלם אהי דכריך מות אהי קטבך שאול נחם יסתר מעיני: (טו) כי הוא בן אחים יפריא יבוא קדים רוח יהיה ממדבר עלה ויבוש מקורו ויחרב מעינו הוא ישסה אוצר כל-כלי חמדה: פרק יד (א) תאשם שמרון כי מרתה באלהיה בחרב פלו עלליהם ירטשו והריותיו יבקעו: פ (ב) שובה ישראל עד יהיה אלהיך כי כשלת בעונך: (ג) קחו עמכם דברים ושובו אלי-יהנה אמרו אליו כל-תשא עון וקח-טוב ונשלמה פרים שפתינו: (ד) אשור לא יושיענו על-סוס לא נרפב ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו אשר-בך ירחם יתום: (ה) ארפא משובתם אהבם נדבה כי שב אפי ממנו: (ו) אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון: (ז) ילכו ינקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון: (ח) ישבו ישבי בצלו יחיו דגן ויפרחו כגפן זכרו כנין לבנון: ס (ט) אפרים מה-לי עוד לעצבים אני עניתי ואשוננו אני כפרוש רענן ממני פריך נמצא: (י) מי חכם ויבן אלה נבון וידעם כיישרים דרכי יהוה וצדקים ילכו כם ופשעים יכשלו כם:

יש נוהגים להוסיף שני פסוקים מיואל ב, כו-כז

(כו) ואכלתם אכול ושבוע והללתם את-שם יקנך אלהיכם אשר-עשה עמכם להפליא ולא-יבשו עמי לעולם: (כז) וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני יקנך אלהיכם ואין עוד ולא-יבשו עמי לעולם: ס

הפטרת ויצא לספרדים

הושע יא ז-יב

(ז) ועמי תלואים למשובתי ואל-על יקראוהו יחד לא ירום: (ח) איך אתנן אפרים אמגנך ישראל איך אתנן כאדמה אשימך כצבאים נהפך עלי לבי יחד נכמרו נחומי: (ט) לא אעשה חרון אפי לא אשוב לשחת אפרים כי אל אנכי ולא-איש בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר: (י) אחרי יהוה ילכו כאריה ישאג כיהוא ישאג ויחרדו בנים מים: (יא) יחרדו כצפור ממצרים וכיונה מארץ אשור והושבתים על-בתיהם נאם-יהוה: ס פרק יב (א) סבבני בכחש אפרים ובמרמה בית ישראל ויהודה עד רד עם-אל ועם-קדושים נאמן: (ב) אפרים רעה רוח ורדף קדים כל-היום כזב ושר ירבה וברית עם-אשור יכרתו ושמן למצרים יובל: (ג) וריב ליהנה עם-יהודה ולפקד על-יעקב כדרכיו כמעלליו ישיב לו: (ד) כבטן עקב את-אחיו ובאנו שרה את-אלהים: (ה) וישר אל-מלאך ויכל בכה ויתחנן-לו בית-אל ומצאנו ושם ידבר עמנו: (ו) ויהנה אלהי הצבאות יהוה זכרו: (ז) ואתה באלהיך תשוב חסד ומשפט שמר וקנה אל-אלהיך תמיד: (ח) כנען בידו מאזני מרמה לעשק אהב: (ט) ויאמר אפרים אך עשרתי מצאתי און לי כל-יגיעי לא ימצאו-לי עון אשר-חטא: (י) ואנכי יהוה אלהיך מארץ מצרים עד אושיבך באהלים כימי מועד: (יא) ודברתי על-הנביאים ואנכי חזון הרביתי וביד הנביאים אדמה: (יב) אם-גלעד און אך-שוא היו בגלגל שורים זבחו גם מזבחותם כגלים על תלמי שדי: